

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Emilia Sinisalo, Viivi Soinio

Ole Rohkea ja Reilu - työpajatoimin- nan vaikuttavuus

Moninaisuuden ymmärryksen lisääminen päiväkodissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

4.11.2018

Tekijä(t) Otsikko	Emilia Sinisalo, Viivi Soinio Ole Rohkea ja Reilu- työpajatoiminnan vaikuttavuus – Moninaisuuden ymmärryksen lisääminen päiväkodissa
Sivumäärä Aika	45 sivua + 2 liitettä 4.11.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	Lehtori Miia Ojanen Yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyössä selvitetään Yhteiset Lapset ry:n Ole Rohkea ja Reilu - työpajakokonaisuuksien vaikuttavuutta. Ole Rohkea ja Reilu - työpajakokonaisuudet on suunniteltu päiväkotijä ja kouluryhmille ja niiden tavoitteena on kannustaa lapsia ja nuoria rohkeuteen, reiluuteen sekä välittämisen kulttuuriin. Työpajojen tavoitteena on myös edistää moninaisuuden ymmärrystä, arvostusta sekä vahvistaa lasten ja nuorten välittämisen ja puuttumisen taitoja. Työpajoja ohjaavat yhdistyksen kouluttamat vapaaehtoiset. Opinnäytetyössä tuotetaan tietoa Yhteiset Lapset ry:lle työpajojen vaikuttavuudesta asennekasvatuksellisesta näkökulmasta, sekä tarjotaan heille perusteluja toiminnan vaikuttavuudesta.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu toiminnallisista työpajakokonaisuuksista, haastatteluista sekä niistä kerätyn aineiston purkamisesta. Kohderyhmänä on yhdeksästätoista lasta ja heidän opettajansa. Tutkimusaineisto kerättiin ohjaamalla ja samalla havainnoimalla kolme ikäryhmälle sopivaa Ole Rohkea ja Reilu - työpajaa, sekä erillisellä haastattelukerralla, johon osallistui kaikki pajoihin osallistuneet lapset ja mukana ollut lastentarhanopettaja. Opinnäytetyössä keskeisiä käsitteitä ovat moninaisuus, yhdenvertaisuus ja rasismi.</p> <p>Lasten ja lastentarhanopettajan haastatteluissa työpajatoiminta ja sen vaikutukset nousivat esille positiivisessa valossa. Työpajojen jälkeisiin haastatteluihin osallistuneet lapset osoittivat puheillaan muistavansa työpajoista hyvin paljon, tietenkin yksilöllisesti lapsesta riippuen. Työpajoihin liittyvät sadut jäivät lapsille niistä selkeimmin mieleen ja niitä muisteltaessa esiin nousivat myös työpajojen aikana käyty keskustelut sekä erilaiset leikit ja toiminnot. Työpajat jättivät lapsille pohjatietoa ja näkökulmia tulevaisuuden arvokeskustelua varten.</p> <p>Tulevaisuudessa voisi esimerkiksi toteuttaa kontrollihaastattelua tai mielipiteiden keruuta ennen työpajojen toteuttamista ja tutkia mahdollista muutosta vastauksissa ja lasten mielipiteissä. Myös pitkittäistutkimus siitä, kuinka hyvän pohjan työpajat luovat tulevaisuudessa arvopohjan rakentumiselle ja moraalien kehitykselle, esimerkiksi kouluikässä, voisi antaa tärkeää tietoa työpajojen pidempiaikaisesta vaikuttavuudesta.</p>	
Avainsanat	Varhaiskasvatus, moninaisuus, yhdenvertaisuus, asennekasvatus

Author(s) Title	Emilia Sinisalo, Viivi Soinio Title of the Thesis
Number of Pages Date	45 pages + 2 appendices 4th November 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Senior lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>The aim of this thesis was to, in collaboration with our partner organization All Our Children, determine the influence of their Be Brave and Fair - workshop activities within our focus group. Be Brave and Fair - workshops are designed for kindergarten and primary school groups in order to promote braveness, fairness and culture of caring among children and youth. The workshops also aim to further the understanding and appreciation of diversity, and to strengthen the children's own ability to care and intervene. All workshops are conducted by volunteers, who are trained by All Our Children. The ultimate goal of this research project was to provide information in terms of educational impact of these workshops to All Our Children, which they can use to apply for funding.</p> <p>The thesis was carried out through both practical and qualitative methods. The focus group consisted of nineteen children aged six to seven years-old and their teacher. The data were collected by conducting three age-appropriate workshops, while taking individual notes during each workshop. There was also a separate series of interviews in which the children and their teacher took part in smaller groups. The theoretical basis of this thesis included themes such as children as a focus group of research, research ethics, and the concepts of diversity, equality and racism.</p> <p>During the interview sessions with the children and their teacher about the workshops, a positive influence was noted. Most of the children that took part in the interviews after the workshops remembered a considerable amount of detail from them. The part of the workshops that revolved around a tale remained most fresh in their minds, and the children were able to recall the related conversations, games, and exercises.</p> <p>The workshops provided the children with some basic information and views surrounding ethical dilemmas they may encounter in the future. In terms of further research it would be ideal to conduct control interviews and to gather the focus group's opinions and views on related topics before the workshops as a baseline. This would make it possible to determine the change in their answers and views before and after the workshops. Valuable information on the influence of these workshops on the development of a child's set of morals and values could be provided through additional long-term research of the subject.</p>	
Keywords	Early childhood education, diversity, equality, social engineering

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yhteiset Lapseemme ry	2
3	Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus	3
4	Tutkimuskysymykset	5
5	Monikulttuurinen yhteiskunta	6
5.1	Moninaisuus ja yhdenvertaisuus	6
5.2	Rasismi ja sen läsnäolo lasten arjessa	7
6	Työpajatoiminta	8
6.1	Toiminnan tavoitteet	9
6.2	Toiminnan vaikuttavuus ja sen arviointi	10
7	Lasten kanssa työskentely	11
7.1	Asennekasvatus draamassa, saduissa ja leikeissä	12
7.2	Lapsen äänen kuuleminen ja haastattelemine	13
7.3	Suunnitelma haastattelua varten	14
7.4	Eettiset haasteet	15
8	Käytännön toteutus	17
8.1	Kuvataidetyöpaja	18
8.2	Leikin ja liikkeen työpaja	20
8.3	Draamatyöpaja	22
8.4	Välittömän palautteen harjoitus	25
8.5	Lasten haastattelujen onnistuminen	27
9	Lasten ajatuksia työpajoissa ja niiden jälkeen	29
9.1	Työpajoissa nousseita ajatuksia ja välitön palaute	29
9.2	Haastatteluissa nousseita ajatuksia	34
10	Pohdinta	40
10.1	Päätulokset	40
10.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	41
10.3	Toiminnan kehittäminen ja ehdotuksia jatkosta	42

Liitteet

Liite 1. Lupalomake

Liite 2. Infokirje vanhemmille

1 Johdanto

Väestörakenteemme on kasvavan monikulttuurinen, minkä vuoksi moninaisuus ja monikulttuurisuus ovat yhä suuremmin ja näkyvämmiin osana jokapäiväistä arkea. Alaikäisiä ulkomaalaistaustaisia lapsia ja nuoria oli Suomessa vuoden 2017 lopussa noin 86 000 ja pelkästään pääkaupunkiseudulla joka viides alle kouluikäisistä lapsista on ulkomaalaistaustainen (Tilastokeskus 2018). Tämän vuoksi voi todeta, että moninainen kulttuuritausta on pysyvästi osa arkea varsinkin pääkaupunkiseudun päiväkodeissa, jolloin moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät teemat ovat keskeistä ottaa huomioon myös päiväkotien opetussuunnitelmissa ja asennekasvatuksellisissa kysymyksissä.

Tässä opinnäytetyössä tutkimme työelämän yhteistyökumppanimme Yhteiset Lapsemme Ry:n toiveesta heidän laatimiensa Ole Rohkea ja Reilu - työpaja kokonaisuuksien vaikuttavuutta valitussa lapsiryhmässä. Keräämme lasten ajatuksia ja kokemuksia, heidän ohjaajansa huomioita liittyen työpajatoimintaan ja sen esille nostamiin teemoihin, sekä selvitämme, onko toimintamme nostanut moninaisuutta koskevat kysymykset ja aiheet esiin päiväkodin arjessa. Opinnäytetyömme tarpeellisuuden lähtökohtana toimivat yhteistyökumppanimme Yhteiset Lapset ry:n toiveet. Ole rohkea ja reilu - työpajatoiminnan mahdollistaa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEAN) jakama rahoitus. Avustushakemukset vaativat usein kattavia perusteluja, jolloin opinnäytetyötämme voidaan käyttää tämänkaltaisten hakemusten perusteluina ja näyttönä toiminnan vaikuttavuudesta.

Yhteistyökumppanimme Yhteiset Lapsemme Ry:n kautta sovimme opinnäytetyömme toteutuksen tapahtuvan esikouluikäisten päiväkotiryhmässä, jossa toteutamme kaikki kolme valitulle ikäryhmälle suunnatuista työpajoista. Työpajojen toteutuksen aikaikkunaksi on määritelty yhteensä kolme viikkoa, johon sisältyy kolme työpajapäivää ja yksi erillinen haastattelukerta näiden jälkeen. Haastattelukerta on pelkästään muistelulle ja keskustelulle varattu aika, jolloin lasten kanssa nivotaan kokonaisuus yhteen ja selvitetään, onko työpajoilla ollut vaikutusta lasten arkeen päiväkodissa ja mitä sanottavaa heillä pajoista on. Myös ryhmän opettajan rooli on opinnäytetyössämme tärkeä, sillä hänellä on mahdollisuus nähdä toiminnan vaikutuksia päiväkodin arjessa, joten haastattemme ja keräämme myös hänen huomioitaan työpajatoimintaan liittyen. Laadultaan opinnäytetyömme tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen ja lasten kokemuksia kerätään haastattelun metodeilla, mutta työpajatoiminnan kautta opinnäytetyö on myös vahvasti

toiminnallinen ja sisältää toiminnan suunnittelua ja kuvausta. Käytännön osuuden jälkeen tarkastelemme lapsilta ja opettajalta kerättyjä kertomuksia heidän kokemuksistaan suhteessa työpajojen tavoitteisiin ja pohdimme näiden avulla työpajojen vaikuttavuutta lapsiryhmässä.

2 Yhteiset Lapsemme ry

Yhteiset Lapsemme ry on 1988 Helsingissä perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka on poliittisesti, uskonnollisesti ja ideologisesti sitoutumaton. Järjestön tehtävänä on toimia monikulttuuristen lasten, maahanmuuttajalasten, kansainvälisesti adoptoitujen lasten sekä etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien asiassa. Toiminnan lähtökohtana toimii YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt periaatteet.

Yhteiset Lapsemme ry:n toimintaan kuuluu vaikuttamistyö ja kansalaistoiminta. Tämän lisäksi he tarjoavat monikulttuurisia lapsi- ja perhepalveluita sekä kansainväliseen adoptioon liittyvää valmennusta ja adoptiotukea. Kansainvälistä toimintaa heillä on mm. kummikohteiden muodossa. Yhteiset Lapsemme ry on Lastensuojelun Keskusliiton ja Kehitysyhteistyö palvelukeskus ry jäsenjärjestö. Missiokseen Yhteiset Lapsemme ry nimeää monikulttuuristen lasten hyvän elämän edellytysten rakentamisen ja visiona toimii hyvinvoivat monikulttuuriset perheet ja heidän lapsensa Suomessa. Yhteiset Lapsemme ry toimii kolmen pääarvon mukaan, jotka ovat moninaisuuden arvostaminen, vastuu ja välittäminen sekä vertaisuus ja osallisuus. (Yhteiset Lapsemme ry n.d.)

Järjestön toiminta on vahvasti eettisiin ja moraalisiin arvoihin sidottua, joten nämä näkyvät myös työpajojen teemoissa, aiheissa ja tavoitteissa, ja omassa toiminnassamme työpajojen ohjaajina. Haastattelutilanteessa pyrimme pitämään oman arvopohjamme vaikutuksen keskusteluun mahdollisimman pienenä ja antaa äänen nimenomaan lasten puolelle ilman ohjausta, mikä taas työpajoissa näkyy vahvemmin

3 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää yhteistyökumppanimme Yhteiset Lapsemme ry:n Ole rohkea ja reilu - työpajatoiminnan vaikuttavuutta päiväkodin esikoulu-ryhmässä. Pää tavoitteena on selvittää, miten työpajat jäivät osallistujien mieleen ja jäävätkö työpajatoiminnan sisältämät teemat tai aiheet esille päiväkodin toimintaan. Tämän lisäksi tarkoituksena on selvittää, mitä lapset muistavat työpajatoiminnasta ja onko se mahdollisesti vaikuttanut heidän asenteisiinsa näiden asioiden suhteen. Näiden asioiden kautta pohdimme työpajatoiminnan vaikuttavuutta.

Suunnittelemissamme toteutuksessa tiedonkeruumenetelminä toimivat havainnointi työpajatilanteessa, osallistujien kokemusten kuuleminen työpajoista, sekä ryhmän lastentarhaopettajan haastattelu hänen omista kokemuksistaan ja havainnoistaan. Koska suunnitelmamme sisältää työpajojen vetämisen, havainnoinnin ja haastattelut, olemme vahvasti osallisina toiminnassa koko ajan. Tällaisessa manuaalisessa havainnoinnissa on haittapuolena, että hyödyllistä informaatiota jää huomaamatta tai tutkijan omat arvot, odotukset tai muut henkilökohtaiset asiat vaikuttavat liikaa kerättyyn tietoon. Tärkeää on siis pyrkiä tiedostamaan näitä vaikuttavia seikkoja opinnäytetyötä toteutettaessa itse toiminnan aikana, sekä aineistoa läpikäydessä. Oman havainnoinnin lisäksi tietoa kerätään haastattelemalla lapsia ja päiväkodin henkilökuntaa.

Lasten haastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna, sillä tilanne pyritään pitämään lapsille mahdollisimman miellyttävänä ja yksin vieraaseen haastattelutilanteeseen joutuminen, voi olla lapselle pelottava tai epämiellyttävä kokemus. Myös itse työpajojen toteutus tapahtuu ryhmätilanteena ja pyrkii vaikuttamaan ryhmän toimintaan, haastattelu pienryhmissä toimii ikään kuin luonnollisena jatkona työpajatoiminnalle. Riskinä ryhmähaastattelussa on tilanne, jossa kaikki eivät saa ääntään lainkaan kuuluviin ja tämä täytyy myös ottaa huomioon haastattelutilanteessa (Helavirta 2007: 631–632). Itse pyrimme ottamaan tämän huomioon kannustamalla kaikkia osallistujia keskusteluun ja jakamalla puheenvuoroja, jos haastattelutilanne tämänkaltaista ohjausta vaatii.

3 – 7 - vuotiaan lapsen kehitykseen sisältyy vahvasti sosialisointivaihe, jolloin lapsi liittyy ympärillä olevaan kulttuuriin ja sosiaaliseen arvo- ja normimaailmaan. Tämän ikäisille lapsille on ominaista erittäin voimakas mielikuvitus ja maailman hahmotus kuvamaailmana. Satujen avulla on erittäin hedelmällistä opettaa lapselle tässä kehitysvaiheessa arvoja ja moraalisen käyttäytymisen perusteita. Leikki on lapselle keino oppia ja sisäistää

yhteisön tapoja ja tottumuksia, joten leikin kautta on myös mahdollista opettaa lapselle omien sisäisten kykyjen harjaannuttamista ja maailmaan suhtautumista. (Dunderfelt 1993:67–73.) Toteutamme kolme eri toiminnallista työpajaa 6-vuotiaille, ensi vuonna koulunsa aloittaville, lapsille. Työpajojen sisältö on rakennettu hyvin tämän ikäiselle lapselle sen sisältäessä kuvia, satuja ja leikkejä, joiden avulla kannustetaan lasta eläytymään ja pohtimaan työpajassa käsiteltäviä asioita. Ajallisesti lasten kehitystä tarkastellessa tämä vaihe ennen kouluun siirtymistä on otollinen hetki uusien ajatusten herättämiseen ja asennekasvatukseen.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia työpajoja ja niiden vaikuttavuutta, mutta koimme kuitenkin tarpeelliseksi myös pohtia omia odotuksiamme ja toiveitamme työpajojen vaikuttavuudelle. Ennen käytännön toteutusta pohdimme ohjaajina omia tavoitteitamme ja odotuksiamme toiminnan suhteen. Pitkän aikavälin tavoitteita ja niiden vaikutuksia on vaikea ja miltei mahdoton tutkia tämänkaltaisessa toiminnallisessa opinnäytetyössä, koska toiminta rajoittuu melko lyhyelle aikavälille. Emme voi odottaa työpajatoiminnan täysin muuttaneen lasten ajatus- tai arvomaailmaa eikä tämänkaltaisen muutos ole edes toivottua tai realistista.

Asetimme omaksi tavoitteeksemme ohjaajina keskustelun herättämisen sekä työkalujen tarjoamisen osallistujille moninaisuuden, yhdenvertaisuuden ja ulkopuolisuuden teemojen käsittelyyn. Toiveenamme on, että työpajoissa käsitellyt teemat puhuttaisivat lapsia vielä työpajojen ulkopuolella ja mahdollisesti herättäisivät keskustelua myös henkilökunnan ja vanhempien keskuudessa.

Lasten keskinäisessä kanssakäymisessä rasismien tunnistamista vaikeuttaa erityisesti länsimaisessa yhteiskunnassa olevat diskurssit ja mielikuvat lapsista viattomina toimijoina. Kuitenkin arkipuheessa rasismi määritellään usein tiedostetuksi ja tarkoitukselliseksi toiminnaksi, ja romantisoitua lapsia koskevat mielikuvat yhdessä aikuisten näkökulmasta määriteltyjen rasismien käsitteiden kanssa estävät meitä näkemästä rasismia lasten arjessa ja keskinäisessä kanssakäymisessä. Esimerkiksi Suomessa on usein käsitys siitä, että yhteiskunta muuttuu jollain tapaa vähemmän rasistiseksi, kun nykyajan monikulttuurisessa yhteiskunnassa kasvavat monikulttuurisuuteen tottuneet lapset aikuistuvat. Tämän tapaiset ajatusmallit korostavat lapsia viattomana ja tietämättöminä toimijoina joiden todellisuudessa rasismia ei ole, ikään kuin lapset pystyisivät automaattisesti olemaan rasismille immuuneja, vastustamaan sitä tai jopa pelastamaan yhteis-

kuntamme siltä. On kuitenkin keskeistä kantaa huolta siitä, että rasistisessa yhteiskunnassa lapset tulevat omaksumaan rasistiset sekä haitalliset toiminta- ja ajattelutavat ja toistavat niitä myös aikuistuttuaan. (Rastas 2007:12.) Monet rasismien toimintamallit ovat sisäistettyjä jo nuorena iässä ja toivoimme ohjaajina työpajojen tarjoavan lapsille ymmärrettävällä tavalla keinon tunnistaa näitä teemoja jo heidän elämänsä varhaisessa vaiheessa ja antaa heille mahdollisesti keinoja niiden kanssa toimimiseen.

4 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat siis kiteytettyinä:

1. Mitä Ole rohkea ja reilu - työpajatoiminnasta jää lasten mieleen myös niiden jälkeen?
2. Miten työpajoihin osallistuneet lapset kokevat työpajat?
3. Miten työpajojen teemat jäävät päiväkodin arkeen?

Yksittäisen päiväkotiryhmän tarkasteleminen ei välttämättä tuota yleistettävissä olevaa tietoa, vaan kertoo lähinnä tietyn ryhmän lasten kokemuksista ja ajatuksista työpajojen suhteen. Myös päiväkoti ja sen henkilökunta itsessään vaikuttavat paljon työpajatoiminnan hyödyntämisessä ja teemojen arjen toimintaan tuomisessa. Opinnäytetyössä nousuvia havaintoja voidaan kuitenkin hyödyntää yhteistyökumppanimme osalta työpajatoiminnan kehittämisessä ja rahoituksen hakemisessa. Työ antaa myös lapsille mahdollisuuden ilmaista oman mielipiteensä työpajatoiminnasta, mikä antaa arvokasta näkökulmaa ja tietoa näistä näkökulmista kiinnostuneille. Tuotetulla tiedolla on mahdollista pyrkiä kehittämään työpajatoimintaa tai muuta lapsille suunnattua toimintaa.

5 Monikulttuurinen yhteiskunta

Yhteiset Lapsemme ry:n toiminta ja työpajojen tavoitteet ovat vahvasti sidottu moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

5.1 Moninaisuus ja yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus on sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja heillä on samat oikeudet riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Mikään edellä mainituista tekijöistä ei myöskään tule olla este henkilön työelämään tai koulutukseen hakeutumisessa. (Oikeusministeriö, n.d.) Yhdenvertaisuuden tulisi näin jo näkyä myös päiväkodin arjessa ja opettaa yhdenvertaisuuden käsitettä toiminnassa jo pienestä pitäen. Tällaisella varhaisella opettamisella voisi luoda vankkaa pohjaa tulevaisuudessa kohdatulle arvokeskustelulle.

On mahdotonta käsittää edes murto-osaa jo Suomessa vaikuttavista kulttuureiden moninaisuudesta, mutta voidaan todeta, että monikulttuurisuuteen voidaan liittää ainakin maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset, maailmankatsomus ja uskonnot, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuolisidonnaisuus, sosiaaliluokka, vammaisuus ja syrjäytyminen. (Paavola & Talid 2010: 26). Moninaisuudella tarkoitetaan ja viitataan opinnäytetyömme yhteydessä erityisesti monikulttuuriseen moninaisuuteen. Yhteiset Lapsemme ry:n yksi tavoitteista on monikulttuuristen lasten hyvinvoinnin edistäminen ja täten myös pääpaino tässä opinnäytetyössä on monikulttuurisuuden käsitteissä.

Monikulttuurisuus käsitteenä on jo itsessään hyvin monimerkityksellinen. Sillä voidaan kuvata yhteiskunnan tai yhteisön tilaa tai esimerkiksi määritellä tarkemmin käsitteeseen kuuluvia ilmiöitä. Kuvailevana käsitteenä sitä voidaan käyttää kertomaan, että tietyssä maassa asuu eri kansallisuuksiin kuuluvia ihmisiä ja tällöin käsite kuvaa vain kulttuurista moninaisuutta. Kuitenkin monikulttuurisuudella viitataan usein epäsuorasti ryhmien väliin suhteisiin ja tämän vuoksi käsitettä määriteltäessä tulisi puhua sekä valta- että vähemmistöryhmien välisistä suhteista mutta myös vähemmistöryhmien keskinäisistä suhteista. (Paavola & Talid 2010: 26—27.)

Moninaisuuden hyväksyminen, yhdenvertaisuus ja positiiviset vertaissuhteet ovat keskeisiä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta. Mikäli nämä arvot eivät toteudu lapsen arjessa on vaarana vertaisryhmästä ja ystävyyssuhteista syrjäytyminen. Pitkään jatkuessaan varhaiset ystävyyssuhdeongelmat voivat pahimmillaan merkitä lapselle fyysistä, sosiaalista ja emotionaalista ulkopuolelle ajautumista ja syrjäytymisriskiä, tai jopa syrjäytymiskierteeseen joutumista. (Laine 2002: 19—20.) Varhainen puuttuminen epätasa-arvoisiin ja rassistisiin käytösmalleihin jo pienestä pitäen voi osaltaan ehkäistä myöhempiä pidempiaikaisia ongelmia, joita tällaisen käytöksen toteuttaminen voi aiheuttaa henkilöissä itsessään, sekä muissa hänen ympärillään.

5.2 Rasismi ja sen läsnäolo lasten arjessa

Anna Rastas luonnehtii rasismiksi “sellaisia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän oletettu tai väitetty ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi” (Rastas 2007:12). Rastas on rasismia tutkiessaan kohdannut yleisen näkemyksen sekä vanhempien, että päiväkodin työntekijöiden osalta siitä, ettei pienten lasten arjessa olisi rasismia. Kuitenkin lasten ja nuorten kertomuksissa tulee selkeästi esille jo päiväkotiaika aikana, jolloin juuret Suomen ulkopuolella ovat saaneet negatiivisen merkityksen, varsinkin riitatilanteiden aikana, mutta myös ympäristön suhtautumistapana muihin kulttuureihin. (Rastas 2007:111—113.)

Rasismi voi siis olla esillä jo varhaislapsuudessa ja päiväkodin arjessa, joten siitä on perusteltua keskustella lasten kanssa, tarjoten heille keinoja käsitellä ja keskustella aiheesta. Lisäksi rasisminvastainen työ voi auttaa monimuotoisuutta ja yhdenvertaisuuden arvoja juurtumaan jo varhaislapsuudesta lähtien, mikä voi osaltaan vähentää rasismia esimerkiksi kouluympäristössä ja myöhemmin työpaikoilla. Ympäristössä, jossa rasismista puhutaan, jossa se tuomitaan ja jossa sitä vastustetaan, lapset voivat myös oppia vastustamaan rasismia, samoin kuin he oppivat itse rasismiakin ympäristöstään. (Rastas 2007:132.) Työpajatoiminnan yhtenäisyyttä, ystävyyttä ja moninaisuuden arvostusta korostava sanoma voi siis toimia opettavana hetkenä rasismiin vastustamisen kannalta, ja tätä ajatellen on hyvä, jos työpajatoiminnasta jää jotain myös päiväkodin arkeen.

6 Työpajatoiminta

Yhteiset Lapsemme ry tarjoaa osana vaikuttamistyötään lapsille ja nuorille Ole rohkea ja reilu -työpajoja, joita ohjaamme myös osana tätä opinnäytetyötä. Näiden työpajojen tavoitteina on edistää moninaisuuden ymmärrystä ja arvostusta, sekä vahvistaa lasten luontaisia välittämisen ja puuttumisen taitoja. Yhdistyksen kouluttamat vapaaehtoiset ohjaavat työpajoja, jotka mikä tahansa päiväkotia, koulu tai muu voittoa tavoittelematon toimija voi tilata maksuttomina heidän nettisivuiltaan.

Alkuna yhdistyksen työpajatoiminta sai Yhteiset Lapsemme ry:n 25-vuotisjuhlavuoden moninaisuutta edistävästä ja rasminvastaisesta Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää! -kampanjasta. Kaikki rahoitus työpajatoimintaan tulee sosiaali- ja terveysministeriön ja kamalla Veikkauksen tuotoista koostuvalla tuella.

Leikin ja liikkeen työpajassa tarkoituksena on edistää leikin ja liikkeen sekä sadun keinoin moninaisuuden arvostusta. Sen tavoitteena on vahvistaa lapsen itsetuntoa, ryhmän sisäistä ryhmähenkeä ja ystävyyttä. Liikunnallisten leikkien ohella lapset kuulevat sadun mustavalkoisesta papukaijasta ja värikkästä seeprasta, jotka erilaisten tapahtumien seurauksena joutuvat eroon parvestaan ja laumastaan. Sadun tavoite on kannustaa lapsia pohtimaan toisen huomioon ottamista sekä sitä kautta oppia tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan. Työpaja on suunnattu 4 – 6 -vuotiaille. (Yhteiset Lapsemme ry n.d.)

Kuvataidepajassa lapset muovailevat, piirtävät ja askartelevat sadun innoittamana. He pääsevät tutustumaan tarinassa Punakorva-kilpikonnaan, joka sodan syttyessä joutuu jättämään kotinsa ja pakenemaan yhdessä perheensä kanssa Suomeen. Työpajassa pyritään käsittelemään taiteen ja sadun keinoin mm. pakolaisuutta, ystävyyttä, monikulttuurisuutta ja toisen huomioon ottamista. Työpaja on suunnattu 4-6-vuotiaille. (Yhteiset Lapsemme ry n.d.)

Draamatyöpaja on suunnattu 6–9-vuotiaille ja tässä työpajassa lapset pääsevät tutustumaan kahteen supersankariin. Työpajan edetessä lapset saavat luoda omat supersankarihahmonsensa. Heidän luomansa supersankarit matkaavat leikin keinoin yhdessä ohjaajien esittämien sankareiden kanssa ja pohtivat huhupuheiden todenmukaisuutta. Draamatyöpajassa käsitellään draamatarinan avulla mm. ennakkoluuloja, sekä toisen huomioon ottamista. Sen tavoitteena on vahvistaa ystävyyttä, itsetuntoa ja ryhmähenkeä. (Yhteiset Lapsemme ry n.d.)

Työpajoissa lasten kanssa käsitellään paljon toisten huomioon ottamista, ystävyyttä, tunteita ja koko ryhmän ryhmähenkeä. Työpajoissa ei nosteta esiin erityisesti pelkästään rasismia tai monikulttuurisuutta, vaan teemaa käsitellään pikemminkin erilaisuuden ja ystävyyden kautta.

6.1 Toiminnan tavoitteet

Kaikilla työpajoilla on niille asetetut omat tavoitteensa. Osa tavoitteista on pajoille yksilöllisiä ja osa tavoitteista on läsnä puolestaan kaikissa työpajoissa. Opinnäytetyöhömmme valitsimme kohderyhmän ikätasolle sopivat kolme työpajaa, joten paneuduimme tarkemmin niiden tavoitteisiin.

Kuvataidetyöpaja eroaa kahdesta muusta työpajasta eniten, sillä se käsittelee muista pajoista poiketen pakolaisuutta ja sen tavoitteena on nostaa esiin lapsen ajatuksia ja kysymyksiä monikulttuurisuudesta ja pakolaisuudesta. Muita pajan keskeisiä tavoitteita on ystävyyden vahvistaminen ja tarinan ja kuvataiteen keinoin antaa lapsille työkaluja käsitellä heille vieraita ja vaikeita asioita kuten sotaa ja kodin jättämistä (Yhteiset Lapsemme ry 2016).

Leikin ja liikkeen työpajassa pyritään toiminnallisin ja taidelähtöisin keinoin käsittelemään moninaisuuden kunnioittamista, tasavertaista kohtaamista, ystävyyttä ja ryhmään kuulumista. Leikin ja sadun avulla lasten kanssa keskustellaan rasismista ja ulkopuolisuuden tunteesta. Työpajassa myös kannustetaan lasta löytämään oma tapansa liikkua. (Yhteiset Lapsemme ry 2016.)

Draamatyöpajassa puolestaan tavoitteena on kannustaa lasta mielikuvituksen käyttöön, toisen asemaan asettumista ja itsetuntoa. Työpajassa käsitellään draaman avulla ennakkoluuloja ja niiden syntymistä ja työpajassa kannustetaan lapsia toimimaan yhdessä, vahvistaen sekä ryhmähenkeä että yhteisöllisyyttä. Koska draamassa asetutaan rooliin oman itsen ulkopuolella, voidaan näin luoda fiktion ja sosiaalisen todellisuuden dialoginen kohtaaminen. Tämä mahdollistaa maailman, oman itsen ja muiden tarkastelun eri näkökulmasta. (Yhteiset Lapsemme ry 2016.)

Kaikkiin pajoihin sisältyy aiemmin mainittujen tavoitteiden lisäksi myös motoriiikan ja hienomotoriikan tukemista ja liikunnan ilon löytämistä yhdessä ryhmän kesken.

6.2 Toiminnan vaikuttavuus ja sen arviointi

Vaikuttavuus on voi olla hankalaa arvioida, varsinkin jos toiminnan tavoitteet ovat vaikeasti mitattavissa olevia asioita tai jos tähdätään pitkän aikavälin muutokseen, jolloin ei vaikutuksia voida lyhyen välin arvioinnilla osoittaa. Vaikuttavuuden arvioinnilla pyritään selvittämään, mitkä menetelmät tuottavat hyviä tuloksia. Arviointi on tärkeää, jotta tiedetään että valitun menetelmän, tässä tilanteessa työpajatoiminnan, avulla on mahdollista saavuttaa sille asetettuja tavoitteita. Työpajatoiminnan vaikuttavuutta pohdittaessa täytyy ensin tietää, mihin pyritään vaikuttamaan. Jokaisella työpajalla on omat tavoitteensa, joiden pohjalta paja on rakennettu. Työpajojen tavoitteet rakentuvat vahvasti ryhmän yhdenvertaiseen toimintaan sekä positiivisiin vertaissuhteisiin ja näin pyritään vaikuttamaan mahdollisiin ryhmän sisäisiin ongelmiin varhaisessa vaiheessa ja myös ehkäisemään niitä. Ongelmat ystävyyssuhteissa ovat suorassa yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin, jolloin sosiaalisten taitojen vahvistaminen ryhmän sisällä on erityisen tärkeää (Laine 2002: 102).

Vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on erilaisia tavoitteita, joiden puitteissa vaikuttavuutta arvioidaan. Näitä ovat esimerkiksi, onko arvioinnin kohteena olevalla toiminnalla tai muutoksella positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia, lyhytaikaisia tai pitkäaikaisia vaikutuksia, ja mitkä vaikutukset ovat tavoiteltua ja mitkä tavoittelemattomia. (Silvennoinen-Nuora 2010: 112–114.) Opinnäytetyössämme keskityimme työpajojen tavoitteiden arvioitiin lähinnä lyhyen aikavälin välittömien vaikutusten havainnoinnilla. Pyrimme havainnoimaan, onko työpajoilla ryhmässä tavoiteltuja muutoksia. Vaikka työpajojen tavoitteisiin sisältyy myös tavoite pitkän aikavälin muutoksessa, emme tässä opinnäytetyössä keskity niihin, vaan mahdollisiin heti ilmeneviin muutoksiin, jotka nousevat esiin lasten puheessa tai näkyvät muuten päiväkodin arjen toiminnassa.

7 Lasten kanssa työskentely

Lapsuutta on alettu suuremmin tutkia vasta viime vuosisadan kuluessa, jonka aikana lapsuus nähty erillisenä vaiheena aikuisuuteen valmistautumisessa. Lapsuudentutkimuksen näkökulmasta lasten näkeminen pelkästään tulevaisuuden aikuisina on rajoittunut, sillä siinä aikuisuudesta tulee se mittapuu, jolla lasten yhteiskuntavalmiuden tilaa mitataan ja arvioidaan. Tässä ajattelussa lapset suljetaan helposti yhteiskunnan ulkopuolelle, "aikuisuuden odotustilaan". (Alanen 2009:14–17.)

Lapset oppivat lapsuusiän kaverisuhteista suuren osan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavista taidoista, kuten tunteiden ilmaisusta ja säätelystä sekä yhteistoiminnan perusteista. Yhteistoiminnassa leikin avulla lapset voivat myös käsitellä aikuisten maailmasta kumpuavia huolenaiheita ja konflikteja keskenään, luoden tovereiden kanssa yhteisiä merkityksiä ja rakentaen omaa sosiaalista ymmärrystään. Kaverisuhteiden vuorovaikutus on sidoksissa vahvasti lapsen kognitiiviseen kehitykseen, varsinkin kuvitteellisen toiminnan ja kielen tason edistykseen. (Poikkeus 1995: 122–124.) Lapsille suunnatussa toiminnassa on hyvä pitää mielessä lasten ikä ja kehitystaso toimintaa suunnitellessa, jotta toiminta voi olla onnistunutta ja tavoitteenmukaista. Työpajoissa hyödynnetään vahvasti yhteistoimintaa ja leikkiä lasten keinona käsitellä vaikeitakin asioita ja annetaan myös sanoja ja työkaluja eri teemojen käsittelemiseen lapsen ikätasolle sopivalla tavalla.

Lapsi on omassa toiminnassaan alusta alkaen aloitteita tekevä ja ympäristöön vaikuttava toimija, eikä pelkästään ympäristöstä passiivisesti tietoa keräävä henkilö. Ympäristö vaikuttaa lapseen jatkuvasti joko tahattomasti tai tarkoituksellisesti, ja joskus nämä vaikutuspyrkimykset saattavat olla eri ympäristöjen välillä ristiriidassa keskenään, jolloin samaa ilmiötä tai tilannetta kuvataan ja sanoitetaan lapselle hyvin eri sanoin ja tavoin. Eri-tyyseen selvästi nämä ristiriitaiset viestit tulevat esille lapsen hankkiessa kokemuksia ja havaintoja yhteiskunnan eri ilmiöistä. Lapsi valitsee näistä ympäristöistä aineksen, jota myöhemmin itse käyttää. (Ruoppila 1995:39.) Esimerkkejä lapsen pohtimista yhteiskunnan ilmiöistä voivat esimerkiksi olla opinnäytetyömme työpajoissa käsitellyt ilmiöt kuten rasismi, yhdenvertaisuus ja pakolaisuus, joiden käsittelyyn työpajat tarjoavat omat näkökulmansa ja työkalunsa.

Tapa- ja moraalikasvatuksella pyritään vaikuttamaan lapseen kiusaamista ja syrjimistä ehkäisevästi. Moraaliset ja eettiset kysymykset ovat jo 1 – 3 -vuotiailla lapsilla keskeisiä, ja

moraalisten ja eettisten arvojen opettaminen voidaan siis aloittaa varsin pienille lapsille. Kiusaamisen ehkäisyssä olennaista on taito asettua toisen asemaan ja tuntee empatiaa. Pienten lasten moraalit kehittyvät yleensä arjen tilanteissa ja vuorovaikutuksesta toisten kanssa, sekä ulkoapäin tulevista malleista. Tapakasvatuksessa lapsen kanssa opetellaan, miten toiselle ihmiselle puhutaan ja kuinka käyttäytyään loukkaamatta toista. Moraalikasvatuksen tarkoituksena on saada lapsi itse ymmärtämään miksi tietyt toimintatavat ovat sopivia ja miksi taas eivät ole. (Kirves, Stoor-Grenner n.d.:45.) Tapa- ja moraalikasvatusten käsitteet ovat hyvin sidoksissa opinnäytetyömme toimintaosuuteen, sillä työpajojen tavoitteet tähtäävät vahvasti lasten moraalikasvatukseen ja käsittelevät eettisesti tärkeitä aiheita.

7.1 Asennekasvatus draamassa, saduissa ja leikeissä

Johan Huizinga esittää teoksessaan *Leikkivä ihminen* (1938) leikin itsessään olevan jo vanhempi kuin kulttuuri, sillä jo eläimet leikkivät, ja eläinten leikki muistuttaa läheisesti ihmisten leikkiä (Huizinga 1938:9). Hän käy läpi teoksessaan leikin yhteyttä kulttuuriin ja esimerkiksi oikeuteen, kilpailuun, tietoon ja sotaan. Lopuksi Huizinga esittää pohdinnan siitä, onko kaikki lopulta leikkiä (1938:243–243).

Yhteiskunnallisesti ja lainsäädännöllisesti lapsi eroaa aikuisesta erityisesti vallan ollessa kysymyksessä: jos lapsella on valtaa vaikuttaa isoihin asioihin, tämä tapahtuu vain aikuisen suodossa hänelle tällaisen mahdollisuuden. Leikissä lapsella on aivan erilaista valtaa kuin hänellä on ”oikeassa elämässä”: hän voi tehdä suuria päätöksiä ja vaikuttaa asioihin aivan eri mittakaavassa. Leikissä lapsi harjoittelee tulevaisuutta varten, mutta leikillä on myös suuri rooli sosiaalisten taitojen, mielikuvituksen, itsetuntemuksen ja ongelmanratkaisukykyjen kehittämisessä. (Vehkalahti 2006: 19–20.) Leikki ja draama tarjoavat lapsille erityisen tilanteen tarkastella ja käsitellä asioita sekä luoda ja ilmaista omat mielipiteensä näistä asioista.

Lasten kohdatessa moraalisia ongelmia, kieli, jota he käyttävät näiden ongelmien käsittelyyn, usein kertoo kuinka he ymmärtävät ongelman ja moraalin käsitteet. Osa tästä puheesta, kielestä ja ymmärryksestä tulee ulkoapäin opittuna muilta ihmisiltä. (Johansson & Markkula 2014: 517.) Käydessään moraalisia ongelmia läpi työpajoissa sadun ja leikin ohessa lapset saavat lisää käsitteitä kuvaamaan heidän arjessaan esiintyviä moraalisia ongelmia ja oppivat sanoittamaan kohtaamiaan ristiriitoja. Tämä itsessään on

osa työpajatoiminnan vaikuttavuutta ja auttaa nostamaan arjessa esiintyvät mahdolliset moninaisuutta koskevat kysymykset osaksi lasten puhetta.

Leikin suuri merkitys asioiden käsittelyssä ja oppimisessa luo erityisen mahdollisuuden moraalikasvatukseen, jossa lapsilla on mahdollisuus tutkia työpajoissa todellisia asioita "epätoden" kautta, ja näin nähdä uusia näkökulmia aiheesta ilman, että se tulee liian lähelle.

7.2 Lapsen äänen kuuleminen ja haastattelemine

Haastattelemine on lasten kohtaamisen tilanne, jossa kiinnostuksen kohteena on vain yksi tutkittava ilmiö. Tässä opinnäytetyössä kiinnostuksen kohteina ovat lasten kokemukset työpajatoiminnasta ja ajatukset ystävydestä, erilaisuudesta ja esimerkiksi pakolaisuudesta.

Lapsen ääntä etsittäessä tutkijan täytyy olla hyvin tietoinen tavassaan kysyä kysymyksiä. Kyllä/ei-kysymykset ovat lapsille helppoja vastattavia, mutta toisaalta voivat myös toimia johdatteluvina siihen tietoon, mitä tutkija haluaa kuulla. Lapsen täytyy siis ymmärtää, että kysymykseen etsitään todenmukaista vastausta, eikä esimerkiksi vain "toivottua" vastausta. Avoimet kysymykset, joihin vastataksaan lapsi joutuu kuvaamaan omaa kokemustaan, muistelemaan tapahtunutta ja kertomaan tilanteesta, jättävät vastauksen paljon vapaammaksi. (Peterson ym. 1999:541.) Lapset vastaavat vapautuneemmin sellaisiin kysymyksiin, joiden aihe ei ole heitä järkyttävä, heillä on hyvät välit ja luottamusta haastattelijaan, eikä heitä ei haastateltu aggressiivisesti tai johdatteluvasti ja haastattelu on lyhyt (Peterson ym. 1999: 553).

Haastattelun aikataulu on hyvä pitää joustavana ja lapsella tulee olla oikeus kieltäytyä haastattelusta tai halutessaan keskeyttää se missä vaiheessa tahansa. Haastattelun aloituksen kannattaa olla myös joustava, jotta lasten mahdollisia mielekkäitä aktiviteetteja ei keskeytetä haastattelun puitteissa. Näin pyritään saavuttamaan tilanteesta mahdollisimman mielekäs lapsille ja hyvä ympäristö hedelmälliselle keskustelulle. (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:319.)

7.3 Suunnitelma haastattelua varten

Päiväkodin henkilökunnan kanssa valitaan haastattelulle etukäteen yhdessä aika, joka on olosuhteiltaan lapsille otollisin. Myös lasten ehdotukset otetaan huomioon aikaa valittaessa, sillä tilanteen tulee olla heille mahdollisimman mukava. Tämä voi auttaa välttämään aikoja, jolloin ryhmä on esimerkiksi nälkäinen, väsynyt tai odottaa jo mahdollista päiväkodista hakua. Haastattelu järjestetään erikseen valitussa ja valmistellussa tilassa, jossa on minimoitu mahdollisesti häiriötä aiheuttavat tekijät.

Haastattelu aloitetaan lasten kanssa keskustelemalla ja kysymällä heidän päivästänsä. Samassa yhteydessä lapsille kerrotaan vielä haastattelun vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta ja siitä mitä nämä asiat tarkoittavat heidän tasolleen sopivilla sanoilla.

Tämän jälkeen muistellaan yhdessä aikaisempien työpajojen teemoja ja keskusteluja. Muistivälineinä tähän voidaan käyttää työpajojen yhteydessä päiväkotiin jäänyttä aineistoa, sekä työpajoissa käytettyä rekvisiittaa, esimerkiksi satukorttien kuvia. Tällä pyrimme ottamaan huomioon sen, että lapset hahmottavat aikaa eri lailla kuin aikuiset, ja kaipaavat enemmän visuaalisia avustuksia muisteluun (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:324).

Haastattelut äänitetään ja tästä kerrotaan lapsille etukäteen. Myös vanhempia ja päiväkodin henkilökuntaa tiedotetaan asiasta ja pyydetään kirjallinen suostumus haastatteluun osallistumisesta. Äänitetyt haastattelut toimivat aineistona opinnäytetyössämme ja tarkastelemme, miten työpajatoiminta on jäänyt lasten mieleen ja vertaamme haastattelussa nousseita teemoja suhteessa työpajojen teemoihin ja tavoitteisiin. Lapsille myös tarjotaan mahdollisuus kuunnella äänite yhdessä haastattelijoiden kanssa haastattelun päätteeksi, jos he niin haluavat. Tämä itsessään voi motivoida lasta osallistumaan haastatteluun ja tuottamaan sisältöä (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:320—321).

Haastattelun lopuksi kysymme lapsilta miltä haastattelu tuntui ja varmistamme, ettei heille jäänyt haastattelutilanteesta negatiivisia kokemuksia tai mielikuvia. Vastaamme myös lasten mahdollisesti meille esittämiin kysymyksiin, ettei mikään haastatteluun liittyvä jää vaivaamaan heitä.

7.4 Eettiset haasteet

Lapsen mielipiteen selvittäminen, esiintuominen ja kunnioittaminen on meidän opinnäytetyössämme etusijalla. Haastattelutilanteen valta-asema on lähes aina kuitenkin lähtökohtaisesti epätasapainoinen, koska tutkija viimekädessä ohjaa aina haastattelun kulua. Lasten kanssa tilanteessa asettelu on kuitenkin vielä vahvempi, sillä siinä ovat läsnä myös suuri ikäero sekä kognitiivisten valmiuksien erot. Aikuisilla paljon lapsia enemmän valtaa sekä yhteiskunnassa ja sen rakenteissa, että päiväkodissa, jossa lapset ovat tottuneet tottelemaan aikuisia. Lapset ovat tottuneet siihen, että aikuiset mittaavat heidän tietojaan kysymyksillä, joihin on olemassa tietty vastaus. (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:325.) Pyrimme luomaan tilanteesta mahdollisimman rennon lapsille, ja valtasuhdetta pyrimme tasoittamaan pyytämällä ennen haastattelutilannetta lapsia opettamaan meille jotain uutta, mitä he osaavat. Mahdollisesti voimme myös pyytää lapsia opettamaan meille päiväkodin arjesta, joka meille itsellemme on vieraampaa.

Lasten huoltajilta pyydetään kirjallisen suostumus lasten osallistumisesta opinnäytetyöhömmö kuuluvaan haastatteluun osallistumiseen ja samalla tiedotamme heitä myös toiminnasta itsestään. Lupalomake ja infokirje lasten huoltajille löytyvät liitteistä LIITE 1 ja LIITE 2. Osallistujat ovat lapsia, eivätkä he voi itse kunnolla arvioida osallistumisen hyötyjä ja haittoja heille itselleen. Vanhemmat eivät taas ole itse paikalla haastattelun aikana, vaikka ovatkin antaneet suostumuksensa osallistumiseen. Meidän näkökulmastamme aineiston keräämisestä ei tulisi koitua kenellekään haittaa. Työpajatoiminta on suunniteltu positiiviseksi tilanteeksi lapsille leikkiä yhdessä ryhmänä tietyn teeman ympärillä ja haastattelutilanne pyrittiin myös tekemään miellyttäväksi kokemukseksi kaikille osallisille. Lapsilla on itsellään myös oikeus kieltäytyä haastatteluun osallistumisesta missä vaiheessa tahansa ja varmistamme, että kaikki osallistujat myös ymmärtävät tämän oikeuden. Kaikki keräämämme tieto on anonymia, eivätkä haastatteluun osallistuneet ole opinnäytetyössä tunnistettavissa. Haastattelussa hankittu materiaali on salaista, eikä sitä anneta ulkopuolisten käsiin. Lasten vastaukset ja kertomukset ovat myös luottamuksellisia.

Jos haastattelun yhteydessä joku lapsista kertoo jotain, mikä on välttämätöntä lapsen hyvinvoinnin kannalta kertoa lapsesta vastuussa oleville aikuisille, keskustelemme lapsen kanssa siitä ensin ja perustelemme syyn sille, miksi meidän täytyy kertoa asiasta eteenpäin.

Koska työskentelemme lasten kanssa, pyrimme ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon lasten kehitystason toiminnassa ja haastattelutilanteessa. Haastattelu pyritään pitämään ennemminkin keskusteluna haastattelijoiden ja osallistujien välillä, ja lapsille annetaan tilaa kertoa asiat omilla sanoillaan. Tämä on osaltaan erittäin haasteellista, sillä vaikka tilanne on keskusteleva, täytyy haastattelijoiden kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei lasten vastauksia ohjailla tiettyyn suuntaan.

Aina kun aikuinen haastattelee lasta, tilanteessa on vahvasti läsnä epätasapainoinen valtasuhde, jonka pyrimme tiedostamaan haastattelutilanteessa (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:325). Tiedostamisella pyrimme välttämään mahdollisimman paljon lasten näkökulmia rajoittavien kysymysten esittämisen haastattelun aikana. Tärkeää on, että lapset pääsevät mahdollisimman vapaasti kertomaan asioista itse.

On myös huomattava, että lasten haastattelut ovat luonteeltaan muuntuvia. Niissä muutoksen alaisena on esimerkiksi intensiteetti, tunnelma ja haastattelun teemat, jotka ajoittain voivat olla hyvinkin aaltoilevia. Sekä lopputulosta arvioidessa, että haastatteluihin valmistautuessa on tästä vaihtelusta hyvä olla tietoinen. Ei ole mielekästä tehdä liian tarkkoja suunnitelmia tai ennakko-oletuksia, koska ne estävät merkittävästi itse tilanteessa eläytymistä ja joustoa. Etukäteen ei voi varmuudella tietää miten hyvin lasten kerronta liittyy tutkimuskysymysten kannalta oleellisiin asioihin tai että lähteekö kerronta ylipäätään kulkemaan. Kysymysten liittäminen lapsen arkiseen elämään ja ympäristöön liittyviin asioihin auttaa lasta hahmottamaan kysymyksen paremmin, ja näin myös helpottaa vastaamista. (Alasuutari, 2005:158.)

8 Käytännön toteutus

Aloittaessamme opinnäytetyön toteutusta, yhteyshenkilömme Yhteiset Lapsemme ry:ltä löysi meille yhteistyöpäiväkodin, jossa toteutimme opinnäytetyömme käytännön osuuden. Päiväkodin esikouluryhmä oli iällisesti sopiva kaikille kolmelle työpajalle ja saimme hyväksynnän työllemme niin ryhmän opettajalta, kuin päiväkodin johtajalta, joihin olimme yhteydessä sähköpostitse ja puhelimitse. Esikouluryhmässä oli 19 lasta ja työpajatoimintaa varten ryhmä oli mielekästä jakaa kahtia.

Ryhmään kuuluvilla lapsilla oli monimuotoisia taustoja, mutta kaikilla oli suomen kieli hyvin hallussa, jolloin työpajojen ja haastattelun toteutus pelkästään suomeksi oli mahdollista. Kohderyhmän varmistumisen jälkeen haimme tutkimuslupaa Helsingin kaupungilta, jonka saatuamme siirryimme toteuttamaan toimintaa käytännössä. Sovimme tapaamisen ryhmän opettajan kanssa, jossa sovimme yhdessä työpajojen ja haastattelujen ajankohdat, sekä kerrattiin vielä niiden teemalliset tavoitteet. Annoimme opettajalle lasten kotiin lähtevän infokirjeen (LIITE 1) ja haastatteluun osallistumiseen tarvittavan lupalapun (LIITE 2). Sovimme keräävämmme lupalaput ennen haastattelua ja täten haastatteluun osallistuvien määrä määräytyi luvan saaneiden mukaan.

Aloitimme työskentelyn kertaamalla työpajojen rungot ja tavoitteet. Työpajojen materiaalit ovat Yhteiset Lapsemme ry:n työpajoihin kootut materiaalit, jotka saimme toimintaa varten lainaan yhdistykseltä. Työpajojen käytännöt ja niihin liittyvät säännöt olivat meille entuudestaan tuttuja, sillä olimme molemmat toimineet kolmen kuukauden ajan työharjoittelussa järjestössä. Harjoittelun aikana suoritimme Yhteiset Lapsemme ry:n järjestämän ohjaajakoulutuksen ja ohjasimme useita työpajoja. Itse työpajojen ohjaus ja työpajatoiminta oli siis meille entuudestaan tuttua ja pystyimme paremmin pajojen aikana keskittymään pelkän ohjauksen lisäksi myös havainnointiin.

Työpajatoiminta tapahtui päiväkodin ryhmätilassa, johon mahtui kerrallaan hyvin noin 10 lasta. Tämä oli meille ohjaajina ideaalinen ryhmäkoko, sillä se mahdollisti työpajojen havainnoinnin ja sen aikana tulleiden mielteiden ylös kirjaamisen sekä toteutuksen aikana, että sen jälkeen. Lisäksi pieni ryhmäkoko antoi lapsille tilaisuuden kertoa omista kokemuksistaan vapaammin työpajan aikarajojen sisällä. Esikoulu-aika päiväkodissa sijoittui aikavälille 9 – 13, joten työpajat ja niihin liittyvä haastattelu suoritettiin tässä aikavälissä neljän eri päivän aikana.

8.1 Kuvataidetyöpaja

Ensimmäinen työpaja oli kuvataidetyöpaja, jonka ohjasimme kaksi kertaa peräkkäin kah-tia jaetulle päiväkotiryhmälle. Työpajan teemoja ovat esimerkiksi sota, pakolaisuus ja ystävyys. Työpajan sadussa Punakorva-niminen kilpikonna joutuu pakenemaan koti-maastaan Kederasta sodan sytyttyä. Matkalla hän tutustuu kaniin nimeltä Ketema, joka lohduttaa Punakorvaa tämän jouduttua erilleen serkustaan Mesratista.

Lapsia pyydettiin työpajan ensimmäisessä tehtäväosuudessa miettimään omia lempi-paikkojaan ja he piirsivät satupätkän jälkeen itselleen tärkeän paikan paperille. Kuvaan pystyi ehtiessään myös lisäämään juuri kyseiselle lapselle tärkeitä ihmisiä tai eläimiä. Tehtävä oli suurimmalle osasta lapsista helppo ja sekä lempipaikat että siellä olevat ih-miset hahmottuivat paperille nopeasti. Tehtävän ohjeistuksessa vältettiin sanan “perhe” käyttöä tärkeistä ihmisistä puhuttaessa, sillä lapsilla saattaa olla monenlaisia kotitaustoja ja perheen käsite voi joistakin tuntua poissulkevalta tai epämieluisalta.

“Mun lempipaikka on myös päiväkotini, mutta piirrän sen tänne taakse”

“Voiks piirtää itsensäkin sinne?”

“Tykkään mun mummon mökistä aika paljon”

Toisen satupätkän jälkeen lapset saivat muovilla voimaesineen avuksi ja piristykseksi Punakorvalle. Molemmissa ohjaamissamme työpajoissa voimaesine tuntui olevan lap-sille hankala sekä abstrakti käsite käytännön tekemiseen siirrettäväksi ja pyrimme avus-taen herättelemään heidän ajatuksiaan aiheen ympäriltä, myös konkreettisia esimer-kejä antamalla. Lapsen kyky abstraktiin ajatteluun kehittyy vielä vahvasti varsinkin 12-vuoden ikäisenä (Dunderfelt 1993:70–71), joten konkretian sitominen “voimaesineen” muovailuun esimerkkien kautta auttoi selvästi lapsia toiminnassa. Korostimme, että voi-maesine voi olla myös mielikuvituksen tuotetta tai yksinkertaisesti asia, joka voisi tuoda itselle iloa ikävässä tilanteessa. Lopullisiksi voimaesineiksi muodostuikin hyvin moninai-nen joukko eri muovailuja, jotka jokainen pääsi esittelemään kaikille ryhmäläisille. Voi-maesineitä muovaillessa lapset myös keskustelivat keskenään ja antoivat positiivista pa-lautetta toistensa teoksista.

“Kaivuri, ne menee sillä kaivurilla maan alle piiloon”

“Mä tein sille taikasauvan. Jos jos taikasauva, voi taikoa esineitä.”

“Oikeesti mä tein hammasharjan ja repun”

Voimaesineiden muovailun jälkeen satu jatkui, ja kuten kaikissa satupätkissä, lasten ajatuksia ja mielipiteitä pyrittiin tuomaan esille välikysymysten ja yhteisen keskustelun muodossa. Punakorva perheineen matkasi sadussa Suomeen. Kaikki Kederasta tulleet lapset pääsivät aloittamaan koulun ja satu myös mainitsee, että utelias Ketema oli innokas tutustumaan muihin, mutta kielimuurista koituvat ongelmat hidastivat tätä. Lasten kanssa syntyi paljon keskustelua siitä, miten kielierot vaikuttavat tutustumiseen ja ystäväystymiseen. Osalla oli tästä jo omakohtaista kokemuksia, sillä useampi lapsista kertoi heillä olevan eri äidinkieltä puhuvia ystäviä.

Viimeisenä pajaan kuuluvana tehtävänä oli auringonsäteiden askartelu valmiiksi seinälle kiinnitettyyn pahviaurinkoon, jonka me ohjaajat olimme valmistaneet työpajaa varten. Lasten tehtävänä oli kirjoittaa, piirtää tai kuvittaa säteisiin vinkkejä ja lupauksia siitä, miten voisi ottaa huomioon sellaista kaveria kuin Punakorva, joka tulee uutena vieraaseen maahan, eikä välttämättä puhu kieltä samaa kieltä kuin muut. Voimaesineen tavoin konsepti tuntui olevan lapsille hieman vaikea aluksi ja ohjaajina annoimme esimerkkejä siitä, millaista tämänkaltainen toiminta voisi olla. Kun lapset ymmärsivät tehtävänannon, tuli vastauksia esimerkiksi luontoon lähtemisestä kaverin kanssa, yhdessä muovailemisesta ja piirtämisestä. Ehdotuksissa esiintyi paljon juuri niitä aktiviteetteja, joita pajassa olimme tehneet, joten ne olivat selkeästi vielä tuoreena lasten mielessä. Jos sama leikki toistettaisiin myöhemmin pajasta irrallisena, voisivat myös vastaukset olla enemmän pajan toiminnasta eroavia. Luonto teemana myös toistui usean lapsen vastauksissa, mikä luultavimmin on suoraa seurausta siitä, että kyseessä on luontopäiväkotinä. Tekemisen lisäksi lapset käyttivät mielikuvitustaan luodessaan aurinkoon säteitä, joita voi hyödyntää myös tunteidenhallinnassa:

“Keltainen säde - sitä voi koskettaa ja tulee parempi mieli jos on kiukku”

Pajan lopuksi tehtiin välittömän palautteen harjoitus, joka on tarkemmin avattu aiemmin tässä opinnäytetyössä. Satu herätti paljon keskustelua ja erityisesti sodan käsite puhutti lapsia. Kuitenkin päällimmäiset palautteet työpajasta olivat positiivisia ja lapset tuntuivat nauttivan paljon vieraiden aikuisten vetämästä ohjelmasta. Piirtäminen ja askartelu pajassa vaativat runsaasti hiljaista keskittymistä, jonka vuoksi oli hyvä, että työpajan kokonaiskesto oli noin 45 minuuttia, jonka ajan lapset jaksoivat keskittyä todella hyvin.

8.2 Leikin ja liikkeen työpaja

Toisena pajana vuorossa oli Leikki ja Liike- työpaja, joka yhdistää sadun ja liikuntaa sisältävät leikit noin tunnin mittaiseksi kokonaisuudeksi. Työpajan sadussa tutustutaan mustavalkoiseen papukaijaan ja kirjavaan seepraan, jotka erilaisuutensa vuoksi ajetaan pois laumasta. Seepra ja papukaija tapaavat ja saavat idean toistensa maalaamisesta laumaan sopivan värisiksi, jotta heidät hyväksyttäisiin takaisin laumaan. Sade kuitenkin pyyhkii maalin pois ja seepra ja papukaija joutuvat keksimään uuden idean. He päättävät vaihtaa laumoja ja vaikka aluksi kaikki on hyvin, huomaavat laumat kaipaavansa kirjavaa seepra ja mustavalkoista papukaijaa takaisin kotiin. Tarina loppuu seepran ja papukaijan palatessa takaisin omiin laumoihinsa muiden huomattaessa heidän olevan hyviä sellaisina kuin he ovat.

Ennen sadun alkua lapset pääsivät eläytymään pajan viidakkoteemaan miettimällä erilaisia viidakon eläimiä. Tämän jälkeen oli vuorossa alkulämmittely liikunnallisen lintuleikin muodossa, jossa lapset pääsevät liikkumaan tilassa esittäen erilaisia itse valitsemiaan lintuja. Leikin kuluessa osa lapsista pääsi aina vuorollaan esittelemään lintunsa muulle ryhmälle. Lintuleikki oli monen lapsen suosikkeja, ja lintujen esittely toisille oli hyvin nauruntäyteistä, sekä esittelijän että katsojien osalta.

“Mulla oli kottarainen ja se liikkuu näin!”

”Mä olin sellainen lintu joka osasi puhua”

”Mää olin sellainen aika vilkas Flamingo”

Ensimmäisen satupätkän jälkeen lapset pääsivät luomaan viidakon äänimaisemaa harjoituksessa, jossa heidän tehtävänään oli sulkea silmät ja keskittyä tuottamaan viidakon ääniä. Lapsia ohjeistettiin myös välillä vain pysähtymään ja kuuntelemaan ympäröiviä ääniä. Tämä harjoitus onnistui molemmissa työpajoissa hyvin ja lapset kertoivat innoissaan niin tuottamistaan kuin kuulemistaan äänistä. Toisen satupätkän jälkeen lapset eläytyivät matkimaan surullisia seeproja ja pohtimaan sitä, miltä suru tuntuu kehossa. Tarinassa seepra ajetaan laumasta ja lapsien kanssa keskusteltiin siitä, miltä seeprasta mahtoi tuntua. Suru nousi esiin monen lapsen pohdinnassa tästä tunteesta ja musiikin soidessa lapset pääsivätkin liikkumaan tilassa ilmaisten surua kehollaan, ilmeillään ja liikkeillään. Ohjaajina tehtävänämme toimi lasten virittäminen tunnelmaan ja ajatusta he-

rättävien kysymyksien kysyminen harjoituksen aikana. Hetken kuluttua musiikki vaihdettiin iloiseen ja lasten tehtävänä oli nyt piristää kohtaamansa toiset surulliset seeprat. Tätä jatkettiin niin kauan kunnes kaikki seeprat olivat iloisia, eli kukaan lapsi ei enää näytellyt surullista. Harjoitus onnistui hyvin, lapset oivalsivat tehtävänannon nopeasti ja heittäytyivät niin surullisten kuin iloistenkin seeprojen rooliin eläytyvästi.

Seuraavassa satupätkässä laumasta ajetut seepra ja papukaija tapaavat ja keksivät maalata toisensa. Lapsia heräteltiin ajattelemaan, onko itsensä muuttaminen, eli tässä tapauksessa maalaaminen, hyvä idea. Tässä kohtaa lapsilla oli eriäviä mielipiteitä idean toimivuudesta ja seuraavaksi leikittiin maalausleikki, jossa lapset pääsivät kuvitteellisesti ohjaajan johdolla maalaamaan kehoaan. Seuraavassa satupätkässä kerrottiin sateesta, joka huuhtoi maalin pois. Tässä kohtaa moni ryhmämme lapsista sanoi, että ehkei idea ollutkaan hyvä ja tulimme yhdessä siihen tulokseen, että itsensä muuttaminen ei ollut hyvä ratkaisu. Seuraavaksi leikittiin sadetanssi, jossa ohjaajan johdolla lapset pääsivät tuottamaan kehoillaan sateen ääniä, rummuttaen ja tömistellen lattiaa. Ohjaaja toimi kapellimestarina, säädellen tömistelyn voimakkuutta ja innostaen lapsia leikkiin. Leikki osoittautui molemmissa ryhmissämme varsin mielekkääksi ja lapset innostuivat helposti ohjaajan vaihdellessa rytmiä arvaamattomasti.

Sadetanssia seurasi satupätkä, jossa seepra ja papukaija vaihtoivat laumoja keskenään. Lasten kanssa pohdittiin ratkaisun toimivuutta ja sadun edetessä ilmeni, että molemmat laumat huomasivat kaipaavansa omia jäseniään. Pohdimme yhdessä ikävän käsitettä ja sitä, ketä voi olla ikävä. Viimeiseksi leikiksi leikittiin Kuka puuttuu? - leikki, jossa lapset liikkuvat musiikin tahtiin huoneessa erilaisia eläimiä imitoiden. Kun musiikki loppui, kuului lapsien mennä kyyryyn ja sulkea silmänsä, jolloin ohjaaja peitti viltillä yhden heistä ja muiden kuului arvata, kuka ryhmästä puuttuu. Tämä leikki oli selkeästi työpajan suosituin ja lapset olisivat kaikki halunneet vuorollaan tulla peitetyiksi, mutta valitettavasti tämä ei ollut ajan puitteissa mahdollista. Suosittu leikki kuitenkin toimii hyvin myös ryhmäytämistarkoituksessa, sillä lapset pääsevät näkemään kuinka yhdenkin jäsenen poissaolo on huomattavissa. Tämä antaa lapselle myös kokemuksen omasta tärkeydestä.

Viimeisen leikin jälkeen luettiin sadun päätös, jossa seepra ja papukaija palasivat omiin laumoihinsa ja heidät hyväksyttiin omana itsenään. Lasten kanssa purettiin tarinan kulku ja suurin osa koki ratkaisun onnelliseksi ja hyväksi. Keskustelun jälkeen leikimme Kehukaveri-leikin, jossa osallistujat pääsivät kertomaan pehmolelulle, missä ovat itse hyviä,

tai mitä he ovat tehneet hyvin viime aikoina. Leikissä on mahdollista myös kuiskata oma kehunsa, jos ei halua sanoa sitä ääneen.

Lapsi 1: "Mä tykkään piirustaa paljon"

Lapsi 2: "Ai piirtää"

Lapsi 1: "Joo"

Loppuun leikittiin opinnäytetyömme osaksi luoma palauteleikki, joka toisella kerralla oli lapsille tuttu ja motivoi heitä aikaisempaa enemmän. Paja sai paljon positiivista palautetta lapsilta ja palautteessa se koettiin edeltävää kuvataidepajaa hauskemmaxi. Syyksi tähän nousi leikkiminen ja liikkuminen, keskittymistä vaativan askartelun sijaan.

8.3 Draamatyöpaja

Viimeisenä työpajana toimi draamatyöpaja. Draamatyöpajaa varten lapset olivat askarrelleet itselleen supersankarin naamion, jota he käyttivät osana pajaa. Paja aloitettiin keskustelemalla lasten kanssa draamasta ja siitä mitä draama sanana heille nostaa mieleen, ja mitä se meille pajassa tarkoittaa. Yhteisesti tehtiin seuraavaksi draamasopimus, jossa sovittiin, että vaikka osa pajasta vietetään rooleissa, koskee myös draaman maailmaa samat säännöt kuin muuten päiväkodissa. Ketään ei saisi satuttaa, kaikkien kanssa tulisi pystyä työskentelemään ja kaikkia pitäisi kunnioittaa. Kun lapsi on roolissa, hänellä päällään askartelemansa maski. Lapsille kerrattiin pajan säännöt ja heidän kanssaan keskusteltiin pajan supersankariteemasta. Toisen ohjaajan puhuessa lapsille supersankareista, mainittiin myös, että tänään heille esittäytyisi kaksi supersankaria nimeltään Splash ja Roihu. Ohjaajina olimme opetelleet Splashin ja Roihun roolit jo etukäteen. Splash esittäytyi lapsille ensimmäisenä, jolloin toinen ohjaaja sai mahdollisuuden pukea maskinsa ja ottaa roolinsa. Tämän jälkeen pyysimme lapsia siirtymään myös omiin rooleihinsa.

Pajassa Splash ja Roihu kertoivat tulevansa Mahtivuorelta, jossa on viime aikoina tapahtunut kummia. He selittivät lapsille omat supervoimansa ja pyysivät nyt supersankarin roolissa olevia lapsia avukseen Mahtivuorelle. Molemmissa ryhmissä lapset tarjoutuivat auttamaan sankareita ja pukivat maskinsa päälle aikuisten avustamana. Seuraavana lapset pääsivät pohtimaan omaa supersankarin identiteettiään harjoitteessa, he pääsivät kulkemaan tilassa ja kehoillaan hahmottamaan supersankarinsa liikkeitä ja supervoimia.

Roolissa olevat ohjaajat antoivat lapsille kysymyksiä pohdittavaksi mm. sankarin liikku-
manopeudesta ja siitä, millaiset voimat juuri hänellä voisi olla. Molemmissa ryhmissä
tämä kohta tuotti vaikeuksia, sillä monet lapsista eivät olleet vielä etukäteen ehtineet
mieltä, millainen heidän oma supersankarinsa voisi olla. Lapsille korostettiin, ettei hait-
taa vaikei oma supersankari hahmottuisikaan täysin leikin aikana ja näin pyrimme pois-
tamaan tilanteesta paineet ja pitämään harjoitteen mahdollisimman leikkimielisenä.

Tämän osuuden jälkeen lapset jaettiin kahteen ryhmään ja jokainen pääsi vuorollaan
kertomaan supersankarinsa nimen ja voiman. Osa lapsista ei vielä ollut päättänyt omia
supervoimiaan tai nimeään, ja pienryhmässä heitä autettiin pohtimaan oma roolinsa lop-
puun. Tämä osuus jakoi lapset hieman kahtia aiempia pajoja selkeämmin. Aktiivisemmat
lapset olivat innoissaan päästessään kertomaan omista supersankareistaan muulle ryh-
mälle, kun taas hiljaisemmat ja ujommat selkeästi jännittivät tilannetta. Pyrimme mukau-
tamaan jokaisen lapsen yksilöllisiin tarpeisiin parhaamme mukaan, eikä ketään lasta pa-
kotettu jakamaan mitään, mitä hän ei halunnut. Olimme itse rooleissa ja nostimme rooli-
hahmojen kautta esiin kuulemiamme supervoimia ja kehuimme, kuinka hyviä voimia ja
sankareita olimme saaneet joukkoomme. Tässä kohtaa ohjaajan roolissa oleminen sel-
keästi auttoi lapsia heittäytymään myös omiin rooleihinsa ja ohjaajan omalla eläytyymi-
sellä oli suuri vaikutus lasten innostumiseen.

"Mun supervoima on rautanyrkki"

"Tän supervoima on kaikki maailman taikavoimat ja tän nimi on Super Taika"

"Tää voi ampuu laasereita silmistä."

"Sateenkaari ja sydänvoima, sydänvoima jäädyttää sydämen"

"Tän nimi voisi olla Ironman ja tällä on superpaita kotona."

Kun supersankarit olivat valmiita, kertoivat Splash ja Roihu lapsille Mahtivuoren kum-
mista tapahtumista ja pyysivät sankareilta apua. Kuitenkin ennen matkaan lähtöä lasten
täytyi vanhoa supersankarivala yhdessä ohjaajien kanssa. Supersankarivalassa luvat-
tiin, ettei toisia supersankareita satuteta ja että kaikki otetaan mukaan yhteiseen toimin-
taan. Supersankarivalan jälkeen lapset ohjaajien johdolla lähtivät matkaan kohti Mahti-
vuorta. Matkana toimi leikki, jonka aikana Splash ja Roihu ohjasivat lapsia läpi erilaisten
kuvitteellisten maastojen sekä esteiden kannustaen lapsia käyttämään mielikuvitustaan

ja keksimiään voimia esteiden ylittämässä. Esimerkiksi viidakon läpi lentäessä miekan omistavat sankarit voivat katkoa tieltään puita ja jokia voidaan ylittää jäädyttämällä ne ensin.

Matkan päätyttyä roolissa olevat ohjaajat kertoivat lapsille huhun hirviöstä, joka oli muuttanut Mahtivuorelle ja lapsia pyydettiin mukaan auttamaan hirviön suhteen. Kaikki ryhmämme lapset lupasivat auttaa Splashia ja Roihua. Ennen sitä kuitenkin paneuduttiin lasten kanssa hirviöihin ja mietittiin, mitä ominaisuuksia hirviöillä voisi olla. Suurin osa kommenteista liittyi hirviön konkreettiseen ulkonäköön, mutta muutama lapsista mainitsi myös hirviöiden luonteeseen liittyä asioita, kuten ilkeyden. Pohdinnan jälkeen tehtiin harjoitus, jossa lapset jaettiin kolmeen pienempään ryhmään. Tehtävänä oli muodostaa hirviö omia kehoja käyttäen. Lasten tulee olla kytköksissä jokaisen oman ryhmänsä jäsenen kanssa: yksi voi esimerkiksi esittää hirviön pää, toinen häntä ja kolmas vaikka siipi. Lopuksi tehtävänä oli pyrkiä liikkumaan niin, ettei yhteys muihin ryhmäläisiin katkea, ja samalla äännellä ja pelotella rooleissa olevaa ohjaajaa. Molemmissa ryhmissä lapsilla oli vaikeuksia tehtävän kanssa aluksi ja hieman varautuneempien lasten oli hankala keksiä itselleen roolia hirviössä. Kuitenkin ohjaajien kannustaessa ja auttaessa saivat kaikki ryhmät aikaan omat hirviönsä ja ohjaajan pelottelu vaikutti olevan kaikista osallisista erityisen hauskaa.

Tämän jälkeen lapset ohjattiin istumaan rinkiin ja toinen ohjaajista hakee puhelimensa. Splashia näyttelevä ohjaaja kertoi lapsille puhelimeensa huhun hirviöltä tulleesta ääniviestistä. Lapsilta kysyttiin, haluaisivatko he tukea pelkääviä supersankareita ja kuunnella viestin yhdessä. Molemmissa ryhmissä lapset suostuivat, vaikka toisissa ohjaajien näyttely sai aikaan jopa hieman pelkoa. Viestiä kuunneltaessa paljastui, että huhujen pelottava hirviö on nimeltään Nunu, eikä hän kuulostanut hirviöltä. Vasta Mahtivuorelle muuttanut Nunu kertoi viestissä olevansa surullinen, sillä hän oli järjestänyt syntymäpäiväjuhlat, mutta kukaan ei ollut saapunut paikalle. Viestin kuuntelun jälkeen Splash ja Roihu kertoivat lapsille noloina, että eivät menneet juhliin, vaikka saivat kutsun, sillä olivat kuulleet huhuja Nunun pelottavuudesta. Lapsia aktivoidaan kysymällä huhupuheisiin ja liittyviä kysymyksiä ja lapset kertoivat Splashin ja Roihun olleen väärässä kuunnellensa huhuja ja toimiessaan niiden mukaan. Ohjaajat kysyvät lapsilta, voiko tällaista tapahtua myös oikeassa elämässä ja mitä vastaavassa tilanteessa voisi tehdä. Lapset totesivat, että huhuihin ei pidä uskoa ja että pitäisi tutustua henkilöön itse, ennen kuin uskoo kaikkea. Nunun piristykseksi ehdotettiin kakun leipomista, juhliin menemistä tai lahjan antamista. Myös anteeksipyyttäminen nousi esiin molempien ryhmien puheissa.

Roolissa olevat ohjaajat yhtyvät lapsilta nousseeseen ajatukseen, että Nunulle voisi tehdä lahjan. Pajan alussa työtilan seinään on kiinnitetty paperinen puunrunko oksineen. Splash ja Roihu ehdottavat idean puuhun askarreltavista lehdistä, joihin kirjoitetaan tai piirretään Nunulle kannustavia viestejä, onnentoivotuksia tai jotain piristävää. Lapsille jaettiin askarrellut lehdet ja kerrottiin, että Splash ja Roihu tai ryhmän omat aikuiset voivat auttaa, jos kirjoittaminen ei suju. Lopuksi jokainen lapsi sai käydä kiinnittämässä oman lehtensä puuhun, jonka jälkeen ne luettiin yhteisesti ääneen kaikille. Lehdissä oli anteeksipyyntöjä, piirustuksia lahjoista ja onnentoivotuksia. Lapset toivoivat kovasti näkevänsä Nunun reaktion, mutta ohjaajat kertoivat Nunun luultavasti hieman jännittävän Splashin ja Roihun näkemistä tapahtuneen väärinkäsityksen jälkeen ja siksi tämä tulisi paikalle vasta kun kaikki ovat lähteneet.

”Ollaan me kaikki oltu vähän hölmöjä kun ei olla tutustuttu.”

”Mä haluan kattoo kun se Nunu näkee ne ja tulee iloiseksi”

Pajan lopuksi lapset pyydetään rinkiin. Splash ja Roihu kiittivät saamastaan avusta ja kertoivat, että on aika poistua roolista. Roolista poistumisen jälkeen lapsia kiitettiin osallistumisesta ja avusta. Tämän jälkeen vuorossa oli nyt jo lapsille tavaksi muodostunut palauteleikki, jonka säännöt kaikki muistivat tämän kolmannen pajan kohdalla jo ulkoa.

Työpajatilanteissa havainnoimme lasten toimintaa ja puheita samalla kun ohjasimme pajoja. Kaikki pajat sisälsivät toiminnallisten osuuksien lisäksi myös paljon keskustelua ja näissä keskustelussa esille nousevia asioita kirjasimme ylös heti pajatoiminnan jälkeen, jolloin niitä oli mahdollista hyödyntää myös myöhemmin haastattelutilanteessa. Pajatoiminta yhdessä lasten kanssa useana kertana ennen haastattelua tarjosi oivan tilaisuuden tutustua ryhmän lasten erilaisiin kommunikointityyleihin ja antoi vastavuoroisesti lapsille tilaisuuden tutustua ohjaajiin ja heidän kommunikointiinsa ennen itse haastattelutilannetta.

8.4 Välittömän palautteen harjoitus

Opinnäytetyötä varten ideoimme lapsille haastattelun lisäksi välittömän palautteen menetelmän, joka kulkee mukana jokaisessa kohderyhmälle ohjatussa työpajassa sekä vielä haastatteluissa. Keskustellessamme yhteistyökumppanimme kanssa tulimme siihen tulokseen, että pajojen loppuun voisi niiden liikunnallista ja toiminnallista teemaa

jatkaen kehittää yksinkertaisen palauteen keräämiseen tarkoitetun harjoituksen, jonka tarkoitus olisi kerätä palautetta yksittäisestä työpajasta ja näin kartoittaa yleisesti lasten tunnelmia työpajoista ja niihin liittyvästä toiminnasta heti sen tapahtuessa.

Yhdessä ideoimme harjoituksen, jossa pajojen lopuksi lattialle asetetaan neljä hymynaamaa. Hymynaamojen ilmeet ovat tyytymätön, neutraali, tyytyväinen ja iloinen. Jokaista hymynaamaa vastaa myös väri: tyytymätöntä vastaava väri on punainen, neutraalia oranssi, tyytyväistä keltainen ja iloista vihreä. Ennen harjoitetta korttien kuvaamat tunteet käydään läpi yhdessä lasten kanssa ja lapset voivat myös itse antaa merkityksiä korttien kuvaamille tunteille yhteisessä keskustelussa.

Jos joku osa työpajaa ei tuntunut lapsesta mielekkäältä tai esimerkiksi teki surulliseksi, pyydetään lasta menemään punaisen lapun kohdalle. Jos taas tämä osa oli lapsesta mukavaa, mutta ei kuitenkaan ihan parasta työpajassa menee hän puolestaan seisomaan keltaisen lapun päälle jne.

Tämänkaltaisessa palautejärjestelmässä on kuitenkin ongelmansa, josta on hyvä olla tietoinen. Ryhmäpaine lasten keskuudessa voi vaikuttaa lapsen sijoittumiseen lapuilla ja monet äänet voivat jäädä kuulematta, jos mielipiteitä tai perusteluita kysytään vain aktiivisimmilta henkilöiltä. Kuitenkin matalakynnyksinen ja helposti toteutettava palautejärjestelmä oli yhteistyökumppaniltamme toivottu lisä pajiin, ja myös meidän mielestämme työpajojen teemaan parhaiten sopiva keino kerätä lapsilta välitöntä palautetta.

Kysyimme lapsilta kysymyksiä liittyen työpajassa tehtävään toimintaan. Esimerkkejä lapsille esitettävistä kysymyksistä olivat mm. "Mitä pidit työpajan sadusta?" tai "Mitä pidit työpajan leikeistä?". Kysymykset pidettiin helposti ymmärrettävinä ja niiden tulokset kirjattiin ylös. Palauteosio pyrittiin pitämään lyhyenä, ytimekkäänä ja ennen kaikkea lapsille miellyttävänä. Aina ajan salliessa pyysimme halukkaita lapsia kommentoimaan valintaansa ja antamaan suullista palautetta juuri kyseisestä valinnasta.

Palautejärjestelmän käyttö oli ensimmäisellä kerralla haastavaa, emmekä ehtineet kysyä kovin montaa tarkentavaa kysymystä lasten valinnoista, mutta myöhemmissä pajoissa, joissa leikki oli lapsille jo entuudestaan tuttu, aikaa keskustelulle jäi myös enemmän.

8.5 Lasten haastattelujen onnistuminen

Työpajojen jälkeen oli vuorossa opinnäytetyömme viimeinen käytännön osuus, eli haastattelu. Muodoltaan haastattelumme olivat teemallisia ryhmähaastatteluita, joissa lapset jaettiin noin viiden hengen ryhmiin. Päiväkodin henkilökunnan kanssa valitsimme haastattelulle etukäteen yhdessä ajan, joka oli olosuhteiltaan lapsille otollisin ja kävi myös päiväkodin toiminnan aikatauluihin.

Haastattelu aloitettiin lasten kanssa keskustelemalla ja kysymällä heidän päivänsä kuluista ja tämän jälkeen muisteltiin yhdessä aikaisempien työpajojen aiheita, satuja ja keskusteluja. Muistivälineinä käytimme työpajojen yhteydessä päiväkotiin jäänyttä aineistoa, kuten kuvataidepajassa askarrettua aurinkoa, Mahtivuoren puuta sekä myös työpajoissa käytettyjen satukortteja, jotka toimivat lasten apuna heidän muistellessaan pajoja.

Haastattelu oli muodoltaan vapaamuotoinen, mutta esitettyjen kysymysten avulla pyrimme nostamaan esille työpajoihin liittyviä asioita. Haastattelu pyrittiin pitämään alusta loppuun mahdollisimman dialogisena ja keskustelun kulku määräytyi myös pitkälti lapsilta esiin tulleiden aiheiden mukaan.

Lopullisena haastattelupäivänä haastateltavanamme oli kolme lapsiryhmää. Haastateltavat koostuivat niistä lapsista, joiden vanhemmat olivat palauttaneet lupalaput päiväkotiin ennen haastattelupäivää. Ryhmän opettaja jakoi lapset ryhmiin, jossa koki haastattelun onnistuvan parhaiten.

Ensimmäisen ryhmän lapset jännittivät hieman haastattelua, mutta rentoutuivat sen edessä huomattavasti. Varsinkin nauhoittaminen herätti mielenkiintoa ja kummastusta, mutta lasten kanssa käytiin läpi se, ettei nauhoitus päädy kenenkään ulkopuolisen käsiin ja heille kerrottiin heti aluksi mahdollisuudesta kuunnella nauhoite haastattelun päätteenä. Neljästä lapsesta koostuvassa ryhmässä oli kaksi puheliaampaa ja kaksi hiljaisempaa lasta. Kaikki lapset kuitenkin muistivat työpajat hyvin ja osasivat kertoa satujen tapahtumista tarkasti satukortteja hyödyntäen. Kuitenkin muuta keskustelua piti ohjata jonkin verran ja tilanne oli haastattelijoiden tuttuudesta huolimatta lapsille selkeästi vieras ja jännittävä. Kaikki ryhmän lapset halusivat kuunnella haastattelun jälkeen nauhoitteen ja sen kokonaiskesto oli noin kaksikymmentä minuuttia.

Toisen ryhmän haastattelu oli paljon ensimmäistä haastattelua levottomampi, eikä lapsilta tullut vastauksia kovin paljon haastattelijoiden kysymyksiin. Haastattelu oli myös luonteeltaan paljon enemmän kysymyksiä ja vastauksia, kuin keskustelua. Tämä sai meidät haastattelijoina pohtimaan, olisiko haastattelu pitänyt pitää ajankohdaltaan lähempänä työpajoja. Lapset kuitenkin kertoivat ja muistivat esimerkiksi hyvin Nunulle tekemänsä lupaukset, mutta ne olivatkin olleet osa viimeisintä työpajaa, jonka ajankohta oli lähimpänä haastattelua. Erityisesti esiin tässä ryhmässä nousi, että kaikkien lasten mielestä hyvä kaveri ei kiusaa, vaan ottaa mukaan leikkiin ja toiminnallaan näyttää ystävyyttään muille. Haastattelu haluttiin kuunnella ja lapset olivat selkeästi kiinnostuneet kovasti oman äänensä kuulemisesta nauhoitteella. Nauhan kuuntelu sai kaikki tähän haastatteluun osallistuneet lapset nauramaan ääneen ja aktivoitumaan selkeästi kuuntelemaan.

Kolmas ja viimeinen lasten haastatteluryhmä koostui kolmesta lapsesta, joista kaksi olivat hyvin puheliaita, mutta kolmas lapsi osallistui keskusteluun myös aktiivisesti, vaikka puhuikin ääneen vähemmän. Haastattelu sujui hyvin, mutta kestoltaan se pidettiin lyhyempänä, sillä se oli ajallisesti lähellä lasten ruokailua, eikä haastattelun haluttu vaikuttavan liikaa heidän päiväryhtiinsä. Viimeinen haastattelu rönkyi aiempia vähemmän, vaikka haasteen toi se, ettei kaksi lapsista ollut päässyt osallistumaan kaikkiin järjestettyihin pajiin.

Viimeisenä vuorossa ollut opettajan haastattelu oli muodoltaan vapaamuotoinen keskustelu, jossa keskusteltiin työpajoista ja siitä olivatko niiden sisältämät teemat nousseet esiin päiväkodin arjessa. Keskustelua ohjattiin myös opettajan kanssa kysymyksillä ja se äänitettiin sekä litteroitiin kuten lasten haastattelu. Lasten tavoin myöskään opettajaa ei pysty tunnistamaan materiaalista ja materiaalit tuhoataan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

9 Lasten ajatuksia työpajoissa ja niiden jälkeen

Lasten ajatuksia kerättiin ja kirjattiin ylös sekä pajojen aikana, että yhteisessä haastattelussa myöhemmin niiden jälkeen. Työpajojen aikaiset kommentit ovat tapahtuneet leikkien, satuhetkien, pajoihin kuuluvien keskusteluiden ja aiemmin mainitsemamme uuden palautteenkeruumenetelmän aikana.

9.1 Työpajoissa nousseita ajatuksia ja välitön palaute

Kaiken kaikkiaan työpajatoiminta näyttäytyi pajojen aikana äärimmäisen positiivisena. Kaikki pajoihin osallistuneet lapset toimivat aktiivisesti pajan leikeissä, aktiviteeteissa ja keskusteluissa, ja tunnelma näyttäytyi meille ohjaajille hyvin iloisena. Myös päiväkodin toimesta pajojen todettiin olevat mieluisia ja hyödyllisiä. Yleistunnelma ja palaute pajoista oli siis erittäin positiivista.

”Ihan hirveen sairaan hirveen kivaa” (Draamatyöpaja)

”Kaikki oli parasta” (Leikin ja liikkeen työpaja)

”Oli taas niin kivaa etten osaa sanoa ees” (Leikin ja liikkeen työpaja)

*”Oli tosi kivaa!” *hypähtäen** (Kuvataidetyöpaja)

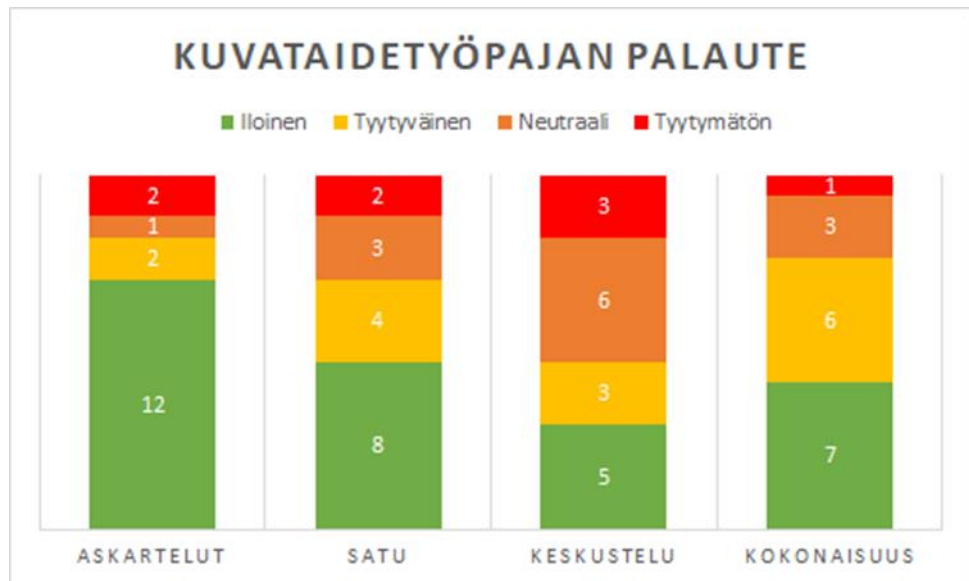
Lapsilla oli tietenkin eriäviä mielipiteitä pajoista ja niiden eri osista. Lapset jakautuivat palautetta antaessaan kolmeen eri tyyliin, jossa he pysyivät lähes poikkeuksetta koko prosessin ajan. Ensimmäinen tyyli oli antaa pajojen aikana ja myös haastattelussa jatkuvasti vahvasti positiivista palautetta, pajasta tai kysymyksestä riippumatta. Toisen palautetyylin lapset antoivat pajoista ja kysymyksistä riippumatta yleisesti negatiivista palautetta, mutta osallistuivat pajan toimintaan hyvin sen aikana, vaikkei toiminta ollut heidän mielestään välttämättä erityisen hauskaa. Kolmannessa tyylissä lapset vastasivat pajasta ja kysymyksestä riippuen joko positiivisesti tai negatiivisesti, ja pohtivat yleensä kysymystä hetken aikaa.

Tekeminen koettiin satuihin ja keskusteluihin verrattuna paljon mieluisammaksi tekemiseksi, joten välillä toisille osa-alueille annettiin negatiivisempaa palautetta koska se vei tilaa kaikista parhaalta tekemiseltä, vaikkei itse toimintaa olisi koetukkaan negatiiviseksi.

“Jutteleminen tylsää, tekeminen kivempaa” (Kuvataidetyöpaja)

”En tykännyt, kun piti vain odottaa. Olisin halunnut tekee lisää sitä supersankarijuttua.” (Draamatyöpaja)

Kahdessa ohjaamassamme kuvataidetyöpajassa oli yhteensä 17 osallistujaa, ja heidän hymynaamojen kautta ilmaisemansa palaute jakaantui seuraavanlaisesti.

Kuvio 1.

Pajan sisältämä askartelu- ja kuvataidetoiminta sai pajan erillisistä osa-alueista eniten positiivista palautetta. Varsinkin muovailu sai suullisessa palautteessa lapsilta kiitosta, vaikka voimaesineen käsite tuotti aluksi monelle osallistujista hankaluksia.

“Piirtäminen ja muovailu oli parasta” (Kuvataidetyöpaja)

Toiminnan aikana lapset myös keskustelivat luomuksistaan ja kehuivat toistensa töitä, joten tilanteen aikana oli hyvin kannustava ja positiivinen ilmapiiri, vaikkeivat kaikki heti keksineet, mitä olisivat halunneet muovailuun. Sekä ohjaajien, että vertaisten kannustus auttoi kaikkia tehtävässä.

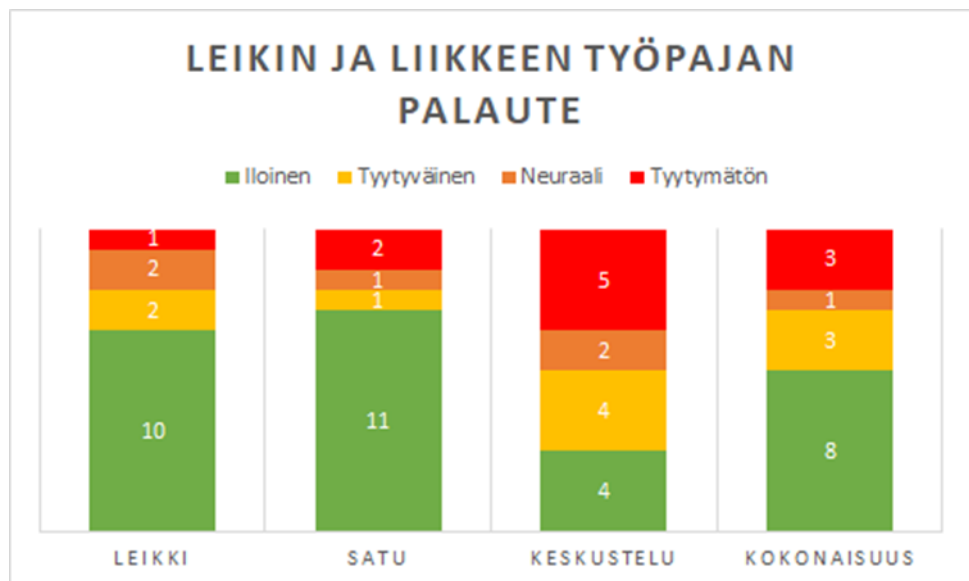
“Toi on tosi hieno.”

“Kiitos, sullakin on.” (Kuvataidetyöpaja)

Kuvataidetyöpajan satu Punakorva-kilpikonnasta jakoi hieman enemmän mielipiteitä kuin esimerkiksi Leikin ja Liikkeen työpajan satu seeprasta ja papukaijasta. Eräs lapsista toi esille sadun muistuttavan häntä omista kokemuksistaan suomeen tulosta. Hän kuitenkin ilmaisi suullisessa palautteessaan, että vaikka satu oli hänestä surullinen, se oli kaikesta huolimatta hyvä, koska siinä oli onnellinen loppu.

Haastattelussa lapset muistivat sadun käänneet taidetoimintaa paremmin, joten satu saattoi jäädä askarruttamaan lapsia myös työpajan jälkeen enemmän, jolloin se jäi paremmin mieleen pidemmäksi aikaa. Satuun ja keskusteluihin sisältyi myös sodan teema, mikä oli jättänyt lapsille myös uutta näkökulmaa aiheeseen. Vaikeiden teemojen käsitteilyssä on tärkeää, ettei lapsille jää asiasta paha olla, vaikka itse keskusteltu asia jäisikin hyvin mieleen. Haastattelussa kaikki lapset muistelivat satua ja keskusteluita kuitenkin mielellään, joten vaikka itse tilanteessa saattoi kokea myös surullisia tunteita, nämä eivät jääneet vahvasti päälle.

Leikin ja liikkeen työpajoihin osallistui yhteensä 15 lasta.

Kuvio 2.

Keskustelu sai Leikin ja liikkeen työpajassa aikaisemman pajan tapaan jakautuneimman vastaanoton lapsilta. Satu ja leikit olivat palautteen perusteella kaikista pajoista suosituimpia. Leikit olivat hyvin liikunnallisia, mikä oli lapsista selkeästi hauskaa pajan aikana.

”Loppu oli onnellinen ja se oli parasta” (Leikin ja liikkeen työpaja)

”Kaikki oli parasta” (Leikin ja liikkeen työpaja)

Usein tarkentavia kysymyksiä palautteesta kyseltäessä, lasten oli helppo nimetä suosikkiasiansa pajan osa-alueesta:

“Se oli kivointa kun leikittiin lintuja.” (Leikin ja liikkeen työpaja)

“Se oli kivaa kun keuhkaverille kerrottiin niitä juttuja” (Leikin ja liikkeen työpaja)

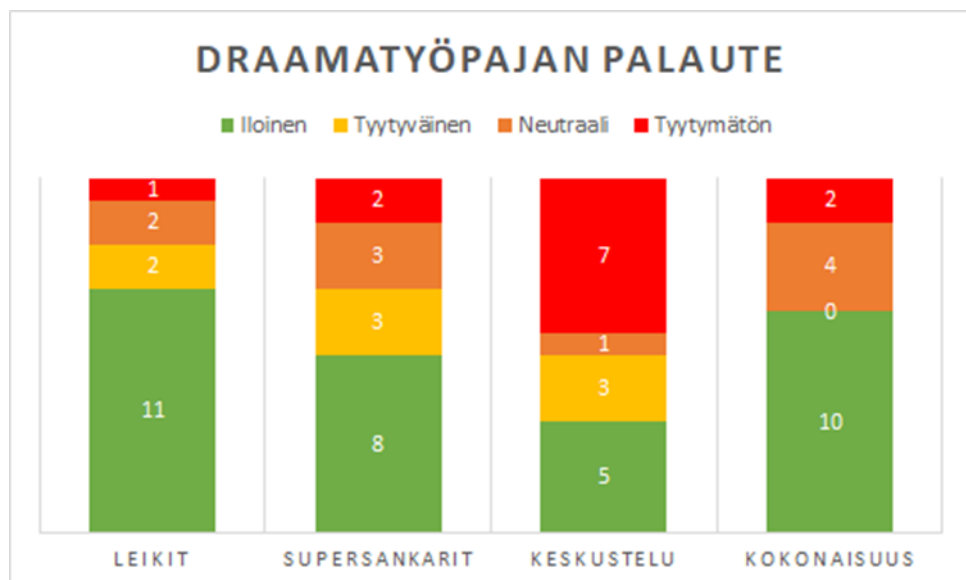
Punaisella tai oranssilla hymynaamalla olijoiden oli selkeästi vaikeampaa vastata konkreettisin esimerkein kysymyksiin siitä, mistä ei pitänyt pajassa.

“Tosi tylsää” (Leikin ja liikkeen työpaja)

Peukku alaspäin (Leikin ja liikkeen työpaja)

Tämä voi osaltaan liittyä siihen, että muistiin on jäänyt paremmin juuri ne kohdat, joista on erityisesti tykännyt. Tällöin muu toiminta voi hyvinkin tuntua tylsältä, koska se vie aikaa pois ensisijaiselta suosikkitoiminnalta.

Draamatyöpajoissa osallistujia oli yhteensä 16.

Kuvio 3.

Draamatyöpaja oli kokonaisuudessaan pajoista suosituin sekä havainnoinnissa toiminnan aikana, että kokonaisuuden arviointia tarkastellessa. Supersankariteema itsessään jakoi mielipiteitä jonkin verran, ja osa mainitsi muutamaan otteeseen, ettei pidä super-

sankareista yleensä, vaikka pajassa onkin ollut kivaa. Osa oranssille tai punaisille sijoituneista lapsista koki supersankarit itsessään tylsänä aiheena, vaikka toiminta itsessään oli muuten ollut hänestä mukavaa.

"Lemppari kun laitettiin maskit päähän ja oltiin Supersankareita." (Draamatyöpaja)

"Koko supersankari juttu oli hirveen kivaa" (Draamatyöpaja)

"Supermäni oli lempari juttu" (Draamatyöpaja)

"Supersankareiden luominen oli tylsää ja naamari ei ollu kiva." (Draamatyöpaja)

"Maskit oli ikäviä ja tylsiä." (Draamatyöpaja)

Supersankaritoiminnassa muutama lapsi koki maskit välillä epämukavina pitää naamalaa ja he myös ottivat maskin pois kasvoiltaan hetkittäin pajan aikana, sillä se oli sallittua. Kyseessä oli muutamalla negatiivisen palautteen antajista kyseessä fyysinen epämukavuus maskin osalta. He kuitenkin kertoivat pitäneensä leikeistä, vain maski oli ikävää.

Draamapajan keskustelu näyttäytyy melko negatiivisessa valossa taulukossa, mutta kyse ei ole vain siitä, että kaikki vastaajat olisivat kokeneet osion tylsänä. Tarkempaa suullista palautetta kysyttäessä monet vastaajat ilmaisivat negatiivisella palautteella myös sitä, että pajan draamassa tapahtuneet juonenkäänteet saivat heidät tuntemaan vahvoja tunteita, kuten nolostumista ja jännitystä:

"Jännitti ekaksi että se Nunun viesti olisi ollu hirvee!"

"Mua jännitti se viesti niin että tutisin"

"Rupes nolottaa sen tekstiviestin jälkeen kun luulin et se olisi hirveen kamalaa mut se olikin ihan kiva."

"Muakin rupesi nolottaa." (Draamatyöpaja)

Yksi lapsista myös ilmaisi kokeneensa juttelun olleen hänen mielestään tylsää, eikä palaute ollut sidoksissa pajan herättämiin tunteisiin muuten.

"Mun mielestä tosi tylsää kun piti kuunnella sitä juttua missä se mörkö puhui. Se viesti oli tylsä." (Draamatyöpaja)

Hän mainitsi myös, että olisi ollut hauskeempaa, jos viesti olisi ollut pelottava ja olisi päässyt toimimaan supersankarina enemmän. Toiminta oli siis hänen mielestään paljon mielekkäämpää, kuin keskustelu.

Kaiken kaikkiaan jokainen pajoista koettiin yleisesti hyvin positiivisesti ja lapset kertoivat pitäneensä toiminnasta. Tämä tuli esille myös myöhemmästä haastattelusta, jossa lapset pääsivät kertomaan tarkemmin muistojaan työpajoista ja niiden toiminnallisesta sisällöstä.

9.2 Haastatteluissa nousseita ajatuksia

Monet lapset mainitsivat tekemisen olleen mieluisampaa kuin sadun kuuntelemisen tai siitä keskustelemisen:

Kysymys: Mitä mieltä olit keskusteluista pajan aikana?

“Oli ihan ok, mut oli vähän tylsää.” (Kuvataidetyöpaja)

“Jutteleminen tylsää, tekeminen kivempaa.” (Kuvataidetyöpaja)

“Oli tylsää jutella.” (Leikin ja liikkeen työpaja)

Joskus itse satu tai tarina, jonka ympärille työpaja rakentuu, saatettiin eri syistä hyvin tunteita herättäväksi.

Kysymys: Mitä mieltä olit sadusta?

“Se oli surullinen, ku ne joutu lähtemää sitä sotaa pakoon... mut onneksi se loppu oli hyvä.” (Kuvataidepaja)

Sadut itsessään jäivät lapsille mieleen ja he kävivät haastattelussa läpi satujen kuvakorttien avulla kaiken mitä muistivat juonesta ja teemoista:

Haastattelija: *Muistatteko mikä satu meillä oli ekassa pajassa?*

Lapsi 2: *“Punakorva.”*

Lapsi1: *“Että niitten piti lähtee..”*

Lapsi 2: *“Nii sitä sotaa varten jos ne luuli et niittenki maahan tulee sota. Ja sit ne saapu Suomeen, ja sit ne mietti koulua ja sen lempparipaikka oli siellä lammella ja sit ne tapasi. Ja ne meni taksilla.”*

Lapsi 1: *“Ja kun ne meni kouluun, nii kävi semmonen mutkia matkassa, että ne ei puhunu samaa kieltä”* (Ensimmäinen haastattelu)

Kun pajassa keskusteltiin, mitä voi tehdä eri kieltä puhuvan kaverin kanssa, lapsilta nousi esiin eri leikkiehdotuksia, mutta myös omia kokemuksia aiheesta. Eräs lapsi nosti omasta kokemuksestaan esiin sen, että uuden lapsen kanssa on mahdollista opetella yhdessä molempien kieliä, niin että molemmat sitten osaavat vähän. Keskustelussa nousi esiin myös se, etteivät lapset pitäneet tilannetta välttämättä erikoisena:

Kysymys: Miten voi ottaa huomioon kaverin, joka ei puhu samaa kieltä?

“Ollaan vaan kavereita!” (Kuvataidetyöpaja)

Tämä seikka nousi esiin myös haastatellessamme ryhmän lastentarhaopettajaa, joka kertoi monen ryhmän lapsista olevan tottuneita myös siihen, ettei toinen lapsi välttämättä osaa samaa kieltä, sillä he olivat aikaisemmin olleet ryhmässä, jossa oli tällainen tilanne. Lapsilta nousi esille keskusteluissa, että heillä monilla oli muualta suomeen muuttaneita ystäviä keskustellessamme Punakorvan tulosta Suomeen.

“Mul on yks arabialainen kaveri mut se osaa kyl suomea. Ku mä olin kaks vuotias ni sitä ei vielä ollu, ku mä olin kolmevuotias ni sit tutustuttii.” (Ensimmäinen haastattelu)

“Oon tossa (piirtämässään kuvassa) englantilaisen ystävän kanssa mut meillä on samanlaiset mekot.” (Kuvataidetyöpaja)

Opettajan haastattelussa esille nousi myös se, että päiväkotit, jossa opinnäytetyön toteutimme, on hyvin monikulttuurinen päiväkotit. Erot kuitenkin jo Helsingin sisällä ovat suuria, ja pienemmille paikkakunnille siirryttäessä monikulttuurisuus käytännössä voi olla hyvinkin vierasta.

“Ku sit taas jos mennää Helsingin rajojen ulkopuolelle, nii ei tartte mennä kovin pitkälle ku sit ehkä lapsi joka poikkeaa siitä niiku muista lapsista ulkonäöllisestikii ni ne on ihan niikun, voi olla päiväkodin ainut (monikulttuurinen) lapsikin.” (Opettajan haastattelu)

Leikeistä tai muusta toiminnasta ulkopuolelle jääminen oli useimmille haastatelluista lapsista tuttu asia, mutta myös ulkopuolelle jättäjän kokemuksia oli, mitkä itse tiedostettiin. Seuraavassa haastattelupätkässä lapsi kertoo omasta toiminnastaan ja toiminnan muutoksesta:

Haastattelija: *“Voiks sillee käydä, että jää ulkopuolelle jostai leikistä, vaikka ja tulee paha mieli?”*

Lapsi 3: *“Voi”*

Lapsi 2: *“Kyllä voi”*

Lapsi 1: *“No mulle on käyny semmonen yhen kerran mutta sitten mä en enää tehny sellasta”*

Lapsi 1: *“Ku mä en muistanu yhtää mitää sellasta että mä oisin jättäny kaverin ulkopuolelle mutta *toinen lapsi* vaan kertoi ja muisti.”* (Kolmas haastattelu)

Kuvataidepajassa aiheena ollut sota oli ollut lapsilla esillä jo aikaisemmin keskustelussa, kun päiväkodissa oli keskusteltu aiheesta. Pajan aikana lapset kuvailivat sotaa muun muassa seuraavasti:

“Joku kuolee siellä” (Kuvataidetyöpaja)

“Ne jotka sotii niin pitää olla ne vaatteet.” (Kuvataidetyöpaja)

“Toinen maa haluaa valloittaa sen toisen.” (Kuvataidetyöpaja)

“Pyssyjä paljon” (Kuvataidetyöpaja)

Opettaja kertoi haastattelussa sodan myös nousseen myöhemmin esille keskusteluissa ja lasten maininneen tällä kertaa myös sen, että sodassa voi menettää kodin ja joutua vaikka lähtemään uuteen maahan. Tämä kertoo ainakin sen, että työpaja antoi lapsille myös uusia oivalluksia ja näkökulmia käsiteltyihin aiheisiin. Opettaja kertoi myös lasten keskustelleen vanhempien kanssa työpajan toiminnasta, jolloin työpajan teema ja käsitellyt aiheet ovat myös vanhempien tiedossa ja niistä käytävää keskustelua on mahdollista jatkaa myös kotona.

”Ja varsinkin tää tarina mis oli nää seeprat ja papukaijat, nii se herätti eniten keskustelua vanhempien kautta.” (Opettajan haastattelu)

Leikki ja liike -työpajassa näkyy rasismi tarinoista selvimmin, koska siihen sisältyvässä sadussa laumasta erotetaan väritykseltään muista eroava papukaija ja seepra. Myöhemmin haastattelussa lasten kanssa keskusteltiin erilaisuudesta ulkonäön merkityksestä ryhmiin ja ystävyyteen liittyen.

Haastattelija: *Muistatteko mitä tässä sadussa tapahtu?*

Lapsi 1: *"Ne hyväksy, että otetaan ne eriväriset sittenkin takaisin"*

Lapsi 2: *"Mut ensin ne maalas ittesä"*

Lapsi 1: *"Maalaus todella huono idea kyllä"* (Kolmas haastattelu)

Itse pajan aikana osa lapsista sanoi maalauksen olevan hyvä idea, osa huono idea. Maalausleikin ja sadun jatkumisen jälkeen lasten kanssa keskusteltiin, kannattaako itseään lähteä muuttamaan, jotta kuuluisi joukkoon. Tässä kohtaa lapset pohtivat yhdessä, ettei maalaus ollut enää hyvä idea, ja tämä oli myös haastattelussa esiin tullut muisto pajasta. Kun keskustelimme lasten kanssa hyviin ystäviin liittyvistä piirteistä, he kuvasivat yksinomaan hyvän ystävän tekoja, eikä kukaan haastatteluun osallistuneista lapsista nostanut esille ulkonäköön liittyviä seikkoja keskustelun aikana:

Lapsi 2: *"Mun mielestä kiva kaveri on semmone joka niiku ei satuta eikä kiusaa. Eikä tee mitää ilkeetä."*

Lapsi 1: *"Musta kiva kaveri on semmonen mikä leikkii yhdessä."* (Ensimmäinen haastattelu)

Tekojen merkitys tuntui siis olevan haastatteluun osallistuneilla lapsilla painotuksessa paljon korkeammalla ystävyyden näkyvyyttä ja muotoa pohdittaessa. Ulkonäkö ei kuitenkaan jäänyt haastatteluiden aikana puheissa täysin mainitsematta, sillä lapset myös jakoivat kokemuksiaan tilanteista, joissa he olivat olleet ennakkoluuloisia erilaisuuteen liittyen:

Haastattelija: *Luuletko sä et se (draamatyöpajassa esiintyvä Nunu-hahmo) ois pelottava?*

Lapsi 1: *"Ei"*

Lapsi 2: *"Ei, mut jos se ois pelottava, ni se on kuitenkin kiltti"*

Lapsi 1: *"Pelottavatkii tyypit voi olla kilttejä"*

Haastattelija: *Onks teille joskus käyny sillee et on ollu kiltti, vaikka ensin luuli että on pelottava?*

Lapsi 1: *"Joo arvaa mitä, ku mä näin yhen talon, se oli pelottava, mut ku mä menin sisään nii se olikii ihan kiva!"*

Lapsi 2: *“Ja mä oon yhen kerran vähä hämmästyny ku mä näin semmosen lyhytkasvusen ihmisen joka käveli siitä tästä hiekkatietä. Nii sit mä vähän hämmästyin. En mä oikeen tainnu nähdä kunnolla sitä. Ja mä vähän hämmästyin ku en mä ollu ikinä nähny nii pientä aikuista.”* (Ensimmäinen haastattelu)

Äskeisessä haastattelupätkässä kaksi lasta keskustelee pelosta ja hämmennyksestä uusien ja ehkä aikaisemmasta tottumuksesta poikkeavien asioiden edessä, mutta samalla tuovat myös esiin ajatuksensa siitä, ettei aluksi pelottava asia välttämättä tarkoita, ettei se voisi olla myös kiltti. Toinen lapsista käytti myös esimerkkinä taloa, eli myös esineisiin tai rakennuksiin liittyvät muistot voivat olla merkityksellisesti sidottuina kokemuksiin ensivaikutelmien mahdollisista virheellisyyksistä.

Myös jo itse supersankaripajan jälkeisessä palautetuokiossa osa lapsista ilmaisi nolostuneensa liian nopeasta huhupuheiden uskomisesta. He olivat asettuneet punaisen naaman kohdalle ja kysyttäessä kuvasivat omaa nolostuneisuuttaan ja tunteen syytä:

Kysymys: Mitä mieltä olit pajan juttutuokioista?

Lapsi 1: *”Rupes nolottaa sen tekstiviestin jälkeen kun luulin et se olisi hirveen kamalaa mut se olikin ihan kiva.”*

Lapsi 2: *”Muakin rupesi nolottaa.”*

Lapsi 1: *”No se puun tekeminen auttoi.”* (Draamatyöpaja)

Omasta ennakko-oletusten virheellisyydestä johtunut nolouden tunne oli lapsen mielestä ikävä ja siitä syystä hän koki juttutuokioiden olleen työpajan aikana epämiellyttäviä. Lisäksi tiedostus oman toiminnan merkityksestä tunteisiin vaikuttaessa nousee puheessa esille, kun kuvataan puun tekemisen auttaneen epämiellyttävän tunteen kanssa. Puuhun lapset piirsivät ja kirjoittivat, itsenäisesti tai aikuisen avustuksella, anteeksipyyntöjä ja mukavia asioita draamatyöpajassa huhupuheiden uhriksi joutuneelle henkilölle. Anteeksipyyntö tai oman toiminnan hyvittämisen loukatulle henkilölle voidaan siis nähdä sekä piristävän tätä henkilöä, myös vähentävän omaa epämiellyttävää tunnetta ja draamapajassa tämä yhteys tulee hyvin esiin.

Työpajojen sisältämät asiat jäivät lapsille selvästi mieleen, sillä ne nousivat selkeästi esiin haastattelujen aikana. Ryhmän opettajan kanssa käydyssä haastattelussa nousi esille pajojen teemojen tuleminen myös lasten vanhemmille tutuiksi hakutilanteiden yhteydessä, jolloin keskustelulla on hyvä mahdollisuus myös kulkeutumisesta lasten kotiin. Hän mainitsi myös kokeneensa työpajat hyödyllisiksi ja niiden olevan hyvä pohja myös

tulevaisuudessa esiin tulevalle keskustelulle jo tässä hetkessä esiin tuotujen ajatusten lisäksi:

“Ja luo semmosen pohjan sille, et myöhemmin ku ruvetaan koulussa vaikka eri oppiaineita ja keskustelemaan, et oonhan mä kuullu tämmösest asiasta.” (Opettajan haastattelu)

10 Pohdinta

Tässä luvussa on käyty lävitse opinnäytetyöllemme asettamiemme tavoitteita ja arvioitu niiden toteutumista prosessin aikana, esitelty saatuja tuloksia ja pohdittu toiminnan mahdollisia jatkotutkimus- ja kehittämismahdollisuuksia tulevaisuudessa.

10.1 Päätulokset

Opinnäytetyön päätarkoituksena selvittää, miten Yhteiset Lapsemme ry:n työpajatoiminta vaikuttaa päiväkodissa lapsiin, miten toiminta jää lasten mieleen ja jäävätkö toiminnan teemat esille päiväkodin arkeen ja arjen toimintaan. Tarkastelun kohteena oli myös erityisesti työpajojen vaikuttavuus moninaisuuteen ja moninaisuuteen liittyviin asenteisiin ja mielipiteisiin. Tätä pyrimme selvittämään havainnoimalla lasten puhetta ja toimintaa itse työpajojen aikana, sekä työpajojen jälkeen järjestetyissä ryhmähaastatteluisissa. Haastatteluisissa selvitettiin lasten muistoja työpajojen sisällöistä ja niiden teemoista yhdessä keskustelemalla, sekä lisäkysymyksillä niihin sisältyvien teemojen ympäriltä. Työpajoissa välittömän palautteen metodina käytimme kehittämäämme palautejärjestelmää, joka antoi lapsille tilaisuuden päästä kertomaan mielipiteitään pajojen eri osa-alueista juuri niiden tapahduttua.

Tutkimuskysymyksemme työtä vasten olivat seuraavat:

1. Mitä Ole rohkea ja reilu - työpajatoiminnasta jää lasten mieleen myös niiden jälkeen?
2. Miten työpajoihin osallistuneet lapset kokevat työpajat?
3. Miten työpajojen teemat jäävät päiväkodin arkeen?

Lapsia ja ryhmän lastentarhaopettajaa haastatellessamme työpajatoiminta itsessään nousi esille hyvin positiivisessa valossa. Työpajojen jälkeisiin haastatteluihin osallistuneet lapset osoittivat puheillaan muistavansa työpajoista hyvin paljon, tietenkin yksilöllisesti lapsesta riippuen. Sadut jäivät lapsille työpajoista selkeimmin mieleen ja niitä muistellaessa esiin nousivat myös työpajojen aikana käydyt keskustelut sekä erilaiset leikit ja muut toiminnat.

Toiminta oli koettu positiiviseksi ja hauskaksi, sen tarjoamat ajatukset ja näkökulmat oli sekoittuneet arjen toimintaan ja tietoa pajoista oli myös viety kotiin päin. Varsinkin lasten

palaute työpajojen jälkeen sekä niiden aikana antoi tärkeää ja yksilöllistä tietoa kohde-ryhmän jäsenten omista kokemusten narratiiveista pajojen suhteen, mikä on arvokasta yhteistyökumppanillemme Yhteiset Lapset ry:lle pajatoiminnan kehityksen ja jatkumisen kannalta. Lapset käyttivät palauteleikin aikana omaa ääntään ja osa ilmaisi myös ääneen negatiivisia tunteita ääneen pajojen suhteen. Tämä ei aina ole täysin itsestään selvää, sillä varsinkin lapset saattavat vastauksillaan ennakoida sitä, mitä odottavat kysyjän haluavan tietää (Raittila, Vuorisalo, Rutanen 2017:325). Monimuotoisista vastauksista voi päätellä lasten kokeneen tilanteen turvalliseksi myös kritisoida asioita heidän mielipidettään kysyttäessä.

Opettajan haastattelussa nousi esiin lasten kiinnostus työpajassa tehtyihin ja päiväkotiin jätettyihin materiaaleihin, jotka tarjosivat myös tarkoituksensa mukaisesti muistutuksen pajasta ja tilaisuuden palata pajoissa käytyihin keskusteluihin. Tällaisia päiväkotiin jääneitä esineitä olivat kuvataidetyöpajassa askarreltu aurinko ja draamatyöpajassa tehty Mahtivuoren puu, johon lapset kokosivat terveisiä Nunu-hirviölle. Ryhmän opettaja kertoi lasten esitelleen pajoissa tehtyjä materiaaleja vanhemmilleen hakutilanteissa, joten pajojen teemat kulkeutuivat lasten kautta vanhemmille ja tätä kautta myös lasten kotiin.

Voi siis todeta, että pajan asiat siirtyivät myös sen tilan ulkopuolelle, jossa itse toiminta tapahtui. Keskustelun ja teemojen leviäminen myös lapsen kotiympäristöön ja juurtuminen päiväkodin fyysiseen ympäristöön, kertovat työpajojen olleen vaikutuksellisia lasten arkiympäristöissä. Tämä on asennekasvatuksellisessa mielessä mielestämme tärkeä seikka, sillä se kertoo lasten sisäistäneen työpajassa käytyjä asioita ja varmistaa myös, että pajoissa käsitellyillä asiat sekä teemat jäävät varmemmin lasten mieleen syvemmällä tasolla ja täten luovat pohjaa tulevaisuuden ajatusmaailman kehittymiselle ja keskustelulle.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Noudatimme opinnäytetyössämme luvussa 6.4 pohtimiamme toimia eettisten haasteiden suhteen. Lasten haastattelua ja sen äänittämistä varten haimme Helsingin kaupungilta tutkimusluvan, minkä lisäksi haastatteluun pyydettiin suostumus sekä lasten vanhemmilta, että lapsilta itseltään. Lasten vanhempia myös tiedotettiin toiminnasta, sillä he eivät itse olleet siinä paikalla. Haastattelussa ilmenevää valtasuhde-eroa ei ollut mahdollista poistaa, mutta pyrimme tiedostamaan tämän seikan haastattelun aikana ja ase- tuimme huoneessa esimerkiksi lasten joukkoon eri puolille istumaan. Annoimme lapsille

tilaa ja aikaa keskustelulle, tosin osassa haastatteluista keskustelun ohjaaminen oli tarvittavaa, jotta kaikkien osallistujien näkökulmaa saataisiin esiin tutkittavan aiheen ympäriltä.

Lasten tutkiminen ja haastattelemine on aina monimutkainen ja paljon haastattelijalta vaativa prosessi. Keräsimme ja luimme runsaasti teoretietoa haastattelua varten, jotta se sujuisi mahdollisimman hyvin ja olisimme valmistautuneita. Haastattelujen aikana lasten puheissa nousi esille eri asioita, joihin olisimme voineet tarttua jatkokysymyksin paremmin, sen sijaan että olisimme edenneet suoraan seuraavaan kysymykseen. Myös kysymysten asettelussa oli hiottavaa, sillä toinen kolmesta haastattelustamme sisälsi paljon suljettuja kysymyksiä, joihin lasten oli mahdollista vastata ”kyllä-ei” vastauksin. Tämä vähensi haastattelussa saadun materiaalin määrää, mutta korjasimme tilannetta kolmanteen haastatteluun, jossa kysymykset olivat avoimempia ja osallistujien vastauksetkin olivat pidempiä ja vapaammin muotoiltuja.

Tulosten perusteella voi tehdä vain varovia tulkintoja, sillä havainnointiin käyttämämme aika oli hyvin rajallinen. Pitkittäistutkimuksessa olisi mahdollista selvittää, onko työpajatoiminta luonut pohjaa tulevaisuudessa vastaan tuleville tilanteille ja keskusteluille, ja onko pajoilla ollut asennekasvatuksellinen vaikutus lasten arvomaailmaan. Vaikuttavuuden tutkimusta pohdittaessa on myös tärkeä muistaa, että koska emme tehneet haastattelua ja kartoitusta lasten asenteista ja arvomaailmasta ennen työpajatoimintaa, emme voi myöskään puhua muutoksista näissä asioissa.

Lasten äänen ja omien mielipiteiden kuuleminen ja esille tuominen vaatii paljon taitoa ja kokemusta, sillä lapset voivat helposti toistaa juuri kuulemaansa asian vain takaisin haastattelijalle ja ryhmätilanteissa myös ryhmäpaineen merkitys on otettava huomioon. Suunnittelemissamme palauteleikissä lapset olivat ryhmässä ja pystyivät näkemään toistensa vastaukset ja myös muuttamaan omaa vastaustaan niiden mukaan, ja tämä on hyvä tiedostaa myös tulevaisuudessa vastauksia pohdittaessa.

10.3 Toiminnan kehittäminen ja ehdotuksia jatkosta

Tulevaisuudessa työpajojen toimintaa pohdittaessa, mielenkiintoista olisi toteuttaa kontrollihaastattelua ja mielipiteiden keruuta ennen työpajojen toteuttamista, ja tutkia mahdollista muutosta vastauksissa ja lasten mielipiteissä. Myös pidempiaikainen tutkimus siitä, kuinka hyvän pohjan työpajat luovat tulevaisuudessa arvopohjan rakentumiselle ja

moraalin kehitykselle, esimerkiksi kouluikässä, voisi antaa tärkeää tietoa työpajojen pitämisaikaisesta vaikuttavuudesta.

Kehittämäämme välittömän palautteen keräykseen tarkoitettua menetelmää voisi halutessaan muokata suuntaan, jossa ryhmäpaineella ei olisi niin suurta mahdollisuutta vaikuttaa lasten vastauksiin. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi antamalla lasten valita valmiiksi itse yksittäisistä korteista mielipidettään kuvastava hymynaama, sen sijaan, että kaikki yhteisesti valitsevat vastauksen samaan aikaan liikkumalla näkyvästi tilassa. Tässä tulee ottaa huomioon kuitenkin myös leikin liikkuvan luonteen vähentyminen ja miten hyvin se kiinnittyy itse pajojen toimintaan. Palautemenetelmä jo nykyisellään toimii kuitenkin keinona selvittää lasten mielipiteitä pajasta ja sen toiminnasta, sekä antaa tilaisuuden lisäkysymyksille ja keskustelulle lasten kanssa. Keskustelu ja lasten mielipiteiden selvittäminen antaa aina mahdollisuuden uusien näkökulmien löytämiseen ja myös myöhempään kehittämistyöhön lapsille suunnatun toiminnan suhteen.

Lähteet

- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu vuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): Haastattelu - Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino 145–162.
- Alanen, Leena. 2005. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.): Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino 9–30.
- Anttila, Pirjo. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akaatiimi.
- Dunderfelt, Tony 1993. Elämänkaaripsykologia. Viides painos. Helsinki: WSOY.
- Helavirta, Susanna 2007. Lasten haastattelututkimus. Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Saatavilla sähköisesti: <<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101030/helavirta.pdf?sequence>>. Luettu 20.9.2018
- Huizinga, Johan 1938. Leikkivä ihminen. Yritys kulttuurin leikkiaineen määrittelymiseksi. (suom. Salomaa Sirkka). Kolmas painos. Helsinki: WSOY.
- Johansson, Juha & Hannula, Markku 2014. How do Finnish children express care and justice in comic strips and written narratives? *Journal of Moral Education*, 43 (4), 516–531.
- Kirves, Laura & Stoor-Grenner, Maria n.d. Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <<http://www.slal.fi/doc/Kiusaavatko20pienetkin20lapset1.pdf>> Luettu 29.9.2018.
- Laine, Kaarina. 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Laine, Kaarina & Neitola, Maria (toim.): Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turun yliopisto 13–38.
- Oikeusministeriö, n.d. Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan? Saatavilla osoitteesta: <<http://yhdenvertaisuus.fi/mita-on-yhdenvertaisuus>>. Luettu 24.4.2018
- Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Peterson, Carole & Dowden, Craig & Tobin, Jennifer 1999. Interviewing Preschoolers: Comparisons Of Yes/No and Wh- Questions. *Law and Human Behavior* 23 (5), 539–555.
- Poikkeus, Anna-Maija 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen Paula & Korhonen, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY 122–138.

Raittila, Raija & Vuorisalo, Mari & Rutanen, Niina 2017. Lasten haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Rastas, Anna 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Ruoppila, Isto 1995. Lapsuus. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan, Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY 29—39.

Silvennoinen-Nuora, Leena 2010. Vaikuttavuuden arviointi hoitoketjussa. Mikä mahdollistaa vaikuttavuuden ja vaikuttavuuden arvioinnin. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos.

Tilastokeskus 2018. Toisen polven ulkomaalaistaustaisten keski-ikä 11 vuotta. Päivitetty 20.6.2018. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <https://www.stat.fi/til/vaerak/2017/02/vaerak_2017_02_2018-06-20_tie_001_fi.html> Luettu 10.9.2018

Vehkalahti, Reetta 2008. Leikkivä teatteri. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Yhteiset Lapsemme ry n.d. Työpajat lapsille ja nuorille. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <<http://www.yhteisetlapsemme.fi/ole-rohkea-ja-reilu/tyopajat-lapsille-ja-nuorille/>>. Luettu 27.4.2018

Yhteiset Lapsemme ry 2016. Ole Rohkea ja Reilu työpajaohjeet.

Lupa alaikäisen osallistumisesta ammattikorkeakoulun opinnäytetyöhön

Annan suostumukseni lapseni osallistumiseen Yhteiset Lapsemme ry:n järjestämiin työpajoihin liittyvään Metropolia ammattikorkeakoulun opinnäytetyön haastatteluun ja sen äänittämiseen.

Työpajoissa leikitään, liikutaan ja näytellään, sekä käydään läpi moninaisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja toisen huomioon ottamiseen liittyviä teemoja. Lasten keskusteluja havainnoidaan ja myöhemmin heitä haastatellaan työpajaan liittyvistä teemoista ja ajatuksista. Työpajat ovat osallistujille maksuttomia ja eivätkä häiritse päiväkodin muuta arkea.

Äänitettyä haastattelua käytetään osana Metropolian Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä.

Haastattelu ja siitä koottu aineisto on nimetöntä ja osallistuvat lapset eivät ole tunnistettavissa työstä. Lisätietoa opinnäytetyöstä löytyy liitteenä olevasta infokirjeestä.

Aika ja paikka:

Huoltajan allekirjoitus:

Nimen selvennys:

Infokirje vanhemmille

Hyvät vanhemmat!

Olemme Emilia Sinisalo ja Viivi Soinio, sosionomiopiskelijat Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Suoritamme opinnäytetyömme päiväkodissa kuluvan syksyn aikana ja tarvitsemme suostumuksenne lapsenne osallistumisesta opinnäytetyöhön liittyviin työpajoihin, sekä erilliseen haastattelukertaan, joka taltioidaan äänitteenä aineiston keruuta varten.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia työelämän yhteistyökumppanimme Yhteiset Lapsemme Ry:n toiveesta heidän laatimiensa Ole Rohkea ja Reilu - työpaja kokonaisuuksien vaikuttavuutta lapsiryhmässä. Tavoitteenamme on kerätä lasten kokemuksia ja heidän ohjaajansa huomioita liittyen työpajatoimintaan ja sen esille nostamiin ajatuksiin, sekä selvittää onko toimintamme nostanut moninaisuutta koskevat kysymykset esiin päiväkodin muussa arjen toiminnassa.

Toteutamme kaikki kolme valitulle ikäryhmälle suunnatuista työpajoista samassa päiväkotiryhmässä kolmen viikon kuluessa ja neljäntenä järjestämme pelkästään keskustelulle ja muistelulle omistetun palautekerran, jossa nivotaan kokonaisuus yhteen ja selvitetään, onko työpajoilla ollut vaikutusta lasten arkeen päiväkodissa. Kaikki työpajat sekä niihin liittyvä haastattelu pyritään toteuttamaan syyskuun aikana, eivätkä työpajat vaikuta päiväkodin muuhun ohjelmaan. Työpajat ovat osallistujille ilmaisia ja niiden aikana mm. leikitään, luetaan satua, näytellään sekä keskustellaan moninaisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja toisten huomioon ottamiseen liittyvistä teemoista.

Tarkastelemme lapsilta ja opettajalta kerättyjä kertomuksia heidän kokemuksistaan suhteessa työpajojen tavoitteisiin ja pohdimme näin työpajojen vaikuttavuutta lapsiryhmässä. Aineiston analyysin jälkeen kaikki tallenteet tuhotaan ja lapset pysyvät nimettöminä ja tunnistamattomina kaikessa kerätyssä aineistossa.

Lisätietoja opinnäytetyöstämme saatte halutessanne päiväkotiryhmän opettajalta tai ottamalla suoraan yhteyttä meihin. Yhteystietomme löytyvät mukana tulevan lupalomakkeen mukana.

Ystävällisin terveisin,

Emilia Sinisalo ja Viivi Soinio

Metropolia Ammattikorkeakoulu